

Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre

TÜRKİYE'DE KONTROL EDİLEN

YABANCI KURUM UYGULAMASI

Dr. N. Semih ÖZ
Gelirler Başkontrolörü

TÜRMOB YAYINLARI- 299
ANKARA - 2006
Sirküler Rapor Serisi
Seri No: 2006 - 10

TÜRMOB Adına Sahibi
Mehmet TİMUR

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ali E. DOĞANOĞLU

Dizgi - Düzenleme

TÜRMOB
Basın - Yayın Servisi

Yayın Türü

Yaygın Süreli

Baskı

Gurup Matbaası
(0.312) 384 73 44

TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesi tarafından yayınlanmaktadır
TÜRMOB - Gençlik Cad. No:107 Anıttepe/ANKARA

Sirküler Rapor kitaplarında yer alan yazılarda ileri sürülen görüşler yalnızca yazarlarına aittir Yayıncı kuruluş TÜRMOB'u bağlamaz.

ÖNSÖZ

Bilgi ve iletişimin ön plana çıktığı bir çağı yaşıyoruz. Muhasebecilik, Mali Müşavirlik mesleği doğası gereği bilgiye ve bilgininde sürekli güncel olmasına dayanmaktadır. Bu yapısı itibarıyla mesleğimiz çağımızın en önemli mesleklerinden birisi haline gelmiştir. TÜRMOB ve Odalarımız, meslektaşlarımızın ihtiyaç duyduğu bilgi ve eğitimi karşılaması temel öncelikleri arasındadır.

Meslektaşlarımızın ve aday meslek mensuplarımızın ihtiyaç duyacakları bilgiye, en kolay şekilde ulaşmalarını sağlamak, TÜRMOB'un temel hedeflerinden birisidir. Geniş bir yayın yelpazesi ile bu eğitim ve bilgileneceğe yönelik ihtiyacı karşılamaya çalışıyoruz. **Sirküler Rapor** yayınımla mevzuatta meydana gelen değişiklikleri ve uygulamaya yönelik bilgilendirmeyi sağlama gayreti içindeyiz.

Sirküler kitaplarımız, bir plan doğrultusunda hazırlanarak, her ay bir kitap olarak sizlere ulaştırılmaktadır. Kitaplarımız bir okuma komisyonu tarafından incelendikten sonra basılarak sizlerin istifadesine sunulmaktadır.

Siz değerli meslektaşlarımızın ve stajyerlerimizin beğeni ve takdirini toplayacağına inandığımız 2006-10 Seri Numaralı bu kitabı; Gelirler Başkontrolörü Dr. N. Semih Öz tarafından hazırlanan "**Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Türkiye'de Kontrol Edilen Yabancı Kurum Uygulaması**" isimli eser oluşturuyor. Bu çalışma bir kaynak kılavuz niteliğinde olup konuyu örnekleri ile açıklamaktadır.

Kitabın, meslek camiamıza ve uygulamacılara faydalı olmasını diliyorum.

Nail SANLI
Genel Sekreter

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------------	---

1. BÖLÜM

KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM REJİMİ VE ÖZELLİKLERİ	3
---	----------

I. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM TANIMI	5
---	----------

II. KEYK DÜZENLEMELERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	13
--	-----------

1. KEYK Rejimlerinde Hedef Ülke ve Gelirin Özelliği Ayrımı	14
1.1. Hedef Ülke Rejimi	14
1.2. Gelirin Özelliği Rejimi	18
1.2.1. Pasif Gelirler	20
1.2.2. Üs Şirket Gelirleri	22
2. Ortağın İşletme Üzerindeki Kontrolünün Tanımı	22
3. İstisnalar	23
4. Zarar Mahsubu ve KEYK Gelirlerinin Birleşmesi	24
5. Ana İşletmede KEYK'den Kaynaklanan Giderlerin İndirimi	24
6. Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi	25
7. Vergi Anlaşmaları ve KEYK Düzenlemelerinin Uyumunu	26

III. BİLGİ DEĞİŞİM ANLAŞMALAR VE KEYK REJİMLERİ	29
--	-----------

IV. KEYK REJİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	32
--	-----------

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM UYGULAMASI	35
---	-----------

I. ORTAĞIN İŞLETME ÜZERİNDEKİ KONTROLÜNÜN TANIMI ..37	
--	--

1. Vergilendirilebilir Gelirin Özelliği	39
---	----

2.	Vergi Yükünün Tanımı	40
3.	KEYK Rejimi İçin İstisna Uygulaması	42
4.	Bağlı İşletme Kazancının Türkiye’de Vergilendirilmesi	43
5.	Yurtdışında Ödenen Vergilerin İndirimi	43
6.	Türkiye’deki KEYK Rejiminin Bilgi Değişim Anlaşmaları İle Desteklenmesi	46
II.	YURT DIŞI İŞTİRAK KAZANÇLARI İSTİSNASI	49
III.	YURT DIŞI İŞTİRAK KAZANÇLARI İSTİSNASI İLE KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM DÜZENLEMELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	53
IV.	DEĞERLENDİRME	57
EK :	AB ÜYESİ ÜLKELERDE KEYK REJİMLERİ	60
KAYNAKÇA		67

GİRİŞ

Bireylerin ve kurumların kamu hizmetlerinden yararlandıkları ülke yerine, daha düşük oranda vergilendirildikleri ülkeleri ya da hiç vergi ödemedikleri vergi cennetlerini kullanmaları ve/veya bu ülkeleri finansal işlemlerinin merkezi olarak tercih etmeleri, uluslararası vergi rekabeti olgusunu gündeme getirmektedir.

Devletler, vergi gelirlerinde azalmaya neden olan uluslararası vergi rekabetinin artması nedeniyle, ülkelerinde ikamet eden ve kamu hizmetlerinden yararlanan ancak vergi ödememek için vergi cenneti ülkelerde bağlantılı faaliyette bulunan birey ve kurumların kendi ülkelerinde vergilendirilmeleri için bir yandan vergi uygulamalarında değişikliğe giderken diğer yandan vergi rekabetinin etkisinde kalan diğer devletlerle birlikte uluslararası çalışmalar yapmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmalar “devletlerin tek taraflı yaptıkları çalışmalar” ve “uluslararası çalışmalar” olarak başlıca iki grupta değerlendirilmektedir.

Tek taraflı yapılan çalışmalar kapsamında devletler kendi ulusal sınırları içerisinde vergi oranlarını düşürürken, vergi sistemlerinde mevcut istisna ve muafiyetleri kaldırarak vergi matrahlarını genişletmektedir. Vergi cenneti ülkelerle mücadele etmek için devletler ayrıca kontrol edilen yabancı kurum ve transfer fiyatlandırma gibi düzenlemeleri uygulamaktadır. Uluslararası çalışmalar kapsamında ise, devletler tek başlarına yaptıkları çalışmaların yetersiz kalması nedeniyle vergi cenneti ülkelere karşı ortaklaşa politikalar izlemektedir.

Küreselleşmenin etkisi ve yurt dışı dolaylı ve dolaysız yatırımlar ile Türkiye’de yerleşik kişi ve kurumların dış dünyayla ilişkisinin artması sonucunda, uluslararası vergi rekabeti baskısının artması, Tür-

kiye’de de vergi uygulamalarında bir dizi değişikliğe neden olmuştur. Bu kapsamda, dolaysız vergi oranları düşürülürken, indirim ve muafiyetlerin azaltılması yoluyla vergi matrahları genişletilmeye çalışılmıştır

Vergi cennetleriyle mücadele amacı taşıyan uygulamalara, geçtiğimiz günlerde TBMM’de kabul edilerek 1/1/2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) ile yeni bazı uygulamalar eklenmiştir. Bunlara kontrol edilen yabancı kurum (KEYK) ve transfer fiyatlandırma gibi uygulamalar örnek olarak gösterilebilir.

Bu çalışmada 5520 sayılı KVK ile Türkiye’de ilk kez uygulanmaya başlanan KEYK rejimi incelenmiştir. Çalışma başlıca iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, önce uluslararası vergi rekabeti kavramı, KEYK’in tanımı ile tarihçesi ve KEYK rejimlerinin özellikleri, ülke uygulama farklılıkları dikkate alınarak karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. İkinci bölümde, Türkiye’de 1 Ocak 2006 tarihinden bu yana uygulanmaya başlayan KEYK rejimi, daha önceki bölümde yapılan açıklamalar çerçevesinde incelenmiştir. Türkiye’deki KEYK rejimi değerlendirmelerinde, uygulamada karşılaşılabilecek olumsuzluklara da yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde, KEYK rejimi ile yurt dışı iştirak kazançları istisnası karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Bu bölümden sonra, çalışmanın genel bir değerlendirmesi yer almıştır.

1. BÖLÜM

KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM REJİMİ VE ÖZELLİKLERİ

Uluslararası vergi rekabeti, bir devletin diğer bir ülkede gerçekleşen ekonomik faaliyetleri kendi ülkesine çekmek için uyguladığı vergi politikası ile ilgili bir kavramdır ve göreceli olarak diğer ülkeye göre daha düşük oranda vergi alınması sonucunu doğurmaktadır.

Vergi rekabeti, en azından teoride, vergi oranlarının düşmesine neden olmaktadır. Tam rekabet koşullarında, vergi oranları sıfır noktasına kadar düşer, bu durumda artık vergi ödenmemektedir. Bu literatürde **dip noktaya yarış** (race to the bottom) olarak tanımlanmaktadır. Kamu harcamaları ise, sadece hizmetten faydalananların bedelini ödemesiyle finanse edilmektedir.¹

Devletler, egemenlik haklarının doğal sonucu olarak kendi vergi sistemlerini ve vergi oranlarını belirleme özgürlüğüne sahiptirler. Ancak uluslararası vergi rekabeti sonucunda vergi gelirleri azalan ya da artan kamu harcamaları nedeniyle vergi gelirlerinde istediği düzeyde artışı sağlayamayan devletler, diğer ülkelerin uyguladığı vergi politikalarını “zararlı” olarak kabul etmekte ve karşı caydırıcı politikalar izlemektedir.

¹ DAGAN, Tsilly, **The Cost of International Tax Cooperation**, University Of Michigan, John M. Olin Center For Law & Economics, Paper # 02-007, <http://www.law.umich.edu/centersandprograms/olin/abstracts/discussionpapers/2002/tsilly02-007.PDF>, s.20.

Bu kapsamda, devletlerin yaptıkları çalışmalar başlıca iki gruba ayrılmaktadır

Birinci grupta devletlerin kendi ulusal sınırları içerisinde vergi yasalarında yaptıkları düzenlemeler yer almaktadır Devletler, uyguladıkları vergi oranlarını düşürmekte ve/veya kontrol edilen yabancı kurum gibi vergi düzenlemeleriyle yurt dışında faaliyette bulunan bağlı işletmelerin karlarını kendi ülkelerine getirmeye zorlamaktadırlar.

Son yıllarda, bir çok ülkede kurumlar vergisinin yapısı değişmektedir. Bu değişimlerin ortak özellikleri kurumlar vergisi oranları indirilirken, vergi matrahlarının genişletilmesidir. Bugün artık devletler, kurumlar vergisi oranlarını belirlerken diğer devletlerin yaptıkları çalışmaları ve kurumlar vergisi oranlarını dikkate almak durumundadırlar.

İkinci grupta ise devletlerin kendileriyle benzer vergi rekabeti tehdidi altında bulunan diğer devletlerle birlikte yaptıkları çalışmalar yer almaktadır. Vergi rekabetinin zarar verici sınırını belirlemenin zorluğu ve küreselleşme sonucunda üretim faktörlerinin sınır ötesinde daha rahat hareket edebilmesi gibi etmenler, devletlerin kendi sınırları içerisinde aldığı önlemlerin yetersiz kalmasına neden olmuş ve vergi cenneti ülkelere etkide bulunmak üzere uluslararası işbirliğine gitme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmalara G8 ülkelerinin önerisiyle, OECD'nin 1998 yılında başlattığı "zarar verici vergi rekabeti" çalışmaları örnek olarak gösterilebilir.

Son yıllarda OECD'nin bu çalışmaları kapsamında, vergi cenneti statüsünde kabul edilen ülkeler ile OECD üyesi ülkeler arasında imzalanan bilgi değişim anlaşmaları, uluslararası zarar verici vergi re-

kabetiyle mücadeleye ayrı bir boyut kazandırmıştır Üye ülkelerin talebi halinde vergi cennetlerinin OECD ile işbirliğine gitmelerinin bir göstergesi olarak imzalanan bu anlaşmalar yoluyla, gizlilik özelliğine sahip vergi cennetlerinden, üye ülkeler kendi sınırları içerisinde ikamet eden ve vergi cennetleriyle bağlantılı faaliyette bulunan birey ve kurumlar hakkında bilgi sahibi olabileceklerdir. İzleyen bölümlerde açıklanacak olan bilgi değişim anlaşmaları, bugün itibarıyla henüz az sayıda ülke tarafından imzalanmış olmakla birlikte, gelecekte bu ülke sayısında artış olması beklenmektedir

1990'lı yıllarda diğer bir çok ülke gibi Türkiye de, küreselleşme ile ekonomik ve mali konularda serbestleşme politikalarının etkisiyle uluslararası vergi rekabetinin etkisine maruz kalmıştır. Özellikle çok uluslu şirketler ile büyük ölçekli işletmeler, vergi yüklerini azaltmak amacıyla uluslararası vergi rekabetinin kendi lehlerine olan olumlu etkilerinden yararlanmaya başlamışlardır. Buna karşı önlem alma zorunluluğu, vergi uygulamalarında bir dizi değişikliğe neden olmuştur. Bu değişiklikler, başlangıçta diğer ülke örneklerinde olduğu gibi vergi oranlarında indirim şeklinde olmuştur. Bu kapsamda, gelir vergisi oranları indirilirken, tarifede yer alan dilim sayısı azalmıştır Bu değişikliği, ayrıca kurumlar vergisi oranında indirim izlemiştir. Vergi cennetleriyle mücadele amacı taşıyan uygulamalara, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) ile yeni bazı uygulamalar eklenmiştir. Bunlar kontrol edilen yabancı kurum (KEYK) ve transfer fiyatlandırma gibi uygulamalardır

I. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM TANIMI

Devletlerin vergi yetkilerinin belirlenmesi konusunda, uluslararası vergilendirmede iki temel ilke söz konusudur. Bunlardan birincisi "ikamet ilkesi", diğeri " kaynak ilkesi" dir. İkamet ilkesinde, nerede elde edildiğine bakılmaksızın gelir vergi yükümlüsünün ikamet

ettiği ülke yasalarına göre vergilendirilmektedir. Kaynak ilkesinde ise, yükümlünün nerede ikamet ettiğine bakılmaksızın gelirin elde edildiği yere göre vergilendirme yetkisi kullanılmaktadır

Sermaye ihraç edenler, ikamet ilkesi esasına, sermaye ithal edenler ise kaynak ilkesine göre yetkilerini kullanmaları durumunda, daha çok vergi geliri elde ettiklerinden, bu ülkelerin çıkarları çatışma halinde olmaktadır.² Gelişmiş ülkeler, çoğunlukla kendi ülkelerinde yerleşik birey ve kurumları ikamet ilkesi çerçevesinde, dünya genelinde elde ettikleri gelir üzerinden vergilendirmektedir.

Vergilemede önemli kabul edilen konulardan biri de vergileme zamanıdır. Çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) vergilendirilmesinde ayrı varlık yaklaşımının³ sonucu olarak, ortaklar (ana işletme) ikamet ilkesine göre, bağlı işletmelerin gelirleri transfer edilinceye kadar, bu gelirleri dolayısıyla vergiye tabi olmamaktadır. Yurt dışında elde edilen gelirlerin yurt içinde vergiye tabi tutulması, ilke olarak, yurt dışı kazanç üzerinden kaynak ülkede hesaplanan vergi, yurt içi vergi oranı uygulandığında hesaplanandan daha az ise, yurt içi vergi oranına eşitleninceye kadar ilave vergiye tabi tutulmaktadır.

Ancak, kazancın dağıtılmayıp, gelirin yurt dışında bırakılması da mümkün bulunmaktadır. Bu durum, vergi erteleme olarak tanımlanmaktadır. Bu uygulamanın arkasında yatan düşünce, “sermaye

2 GRAETZ, Michael J., O’HEAR, Michael M, “The ‘Original Intent’ of U.S. International Taxation” **Duke Law Journal**, Vol. 46, Number 5, March 1997, s. 1034.

3 Ayrı varlık yaklaşımı “**seperate entity approach**”, çok uluslu şirket grubuna dahil her bir birimin elde ettiği gelirin ayrı olarak vergilendirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşımda, ÇUŞ grubu üyelerinin her biri, birer bağımsız varlık olarak kabul edilmektedir.

ithalatının tarafsızlığı ilkesi”nin sağlanmasıdır. Çünkü, vergi ertelenmesi olmaksızın bir ülkede bulunan yabancı yatırımlar yalnızca bir kez vergilendirilen ev sahibi ülke yatırımcılarına göre daha az avantajlı bir durumda olurlar.⁴ Vergi ertelemenin getirisi, yabancı ülkede elde edilen kazancın tutarı, yurt içi ve yurt dışı efektif vergi oranları arasındaki fark, erteleme süresi ve piyasa faiz oranına bağlı olarak değişmektedir. Özellikle ÇUŞ’lar, gelirlerini, düşük oranda vergilendiren ülkelere dağıtarak vergi ertelenmesi avantajlarından yararlanmaktadır. Vergi ertelenmesi, bir görüşe göre vergiden kaçınma olarak da tanımlanabilmektedir.⁵

Bu nedenlerle bazı ülkeler, yurt dışında elde edilen kar paylarının vergilendirilmesiyle ilgili özel düzenlemeler yapmaktadır. Bu düzenlemelerden biri de, birey ve kurumların yurt dışında kontrollerinde buldukları işletmelerle ilgili düzenlemelerdir. Yurt dışı kontrollü işletme rejimi, **bağlı şirket karının, dağıtılmamış olsa da ortakların mukim olduğu ülkede, sanki ortaklara dağıtılmış gibi vergilendirilmesi** olarak tanımlanmaktadır. Ülke uygulamalarında çoğunlukla bağlı işletmenin hem kurum ve hem de gerçek kişi ortakları kontrol edilen yabancı kurum (*controlled foreign corporation-CFC*) düzenlemelerine tabi olmaktadır. Bu rejimde, KEYK’in belirli gelirleri yurt içinde ikamet eden ortaklarının geliri olarak vergilendirilmektedir.

4 GRESIK, Thomas A., “The Taxing Task of Taxing Transnationals”, **Journal of Economic Literature**, Vol.39, No.3, September 2001, s.803.

5 CALEGARI, Michael, “Flat Taxes and Effective Tax Planning”, **National Tax Journal**, Vol.51, No.4, December 1998, s.690.

KEYK rejimi ile ilgili düzenlemeler, ülkede mukim yükümlülerin yurt dışında faaliyette bulunan ve önemli ölçüde etkide buldukları şirketlerle ilgilidir. Bu tür düzenlemeler, vergi ödemeyi ertelemek ya da vergi ödemeden kaçınmak amacıyla gelirin yurt dışındaki bu işletmelere aktarılmasını önlemeyi amaçlamaktadır

KEYK rejimlerinin en tipik özelliklerinden biri, ülkede mukim kurum ortağının elde ettiği KEYK'in dağıtılmayan karının en az bir bölümünün vergilendirilmesidir. KEYK'in kendisinin bu vergilemeye bir ilgisi bulunmadığı gibi, herhangi bir sorumluluğu da bulunmamaktadır. Bu durumda ortağın vergilendirilmesinde, kar sanki dağıtılmış gibi (fiktive dividend approach) kabul edilmektedir. Ortakla kurum arasında bağlantı kurulmaktadır⁶ ve ekonomik olarak kazancın ortağın kullanımına girdiği kabul edilmektedir⁷ Bazı durumlarda, kurumlar dışında "diğer yabancı varlıklar" da KEYK düzenlemeleri kapsamında değerlendirilebilmektedir. Örneğin Fransa'da KEYK düzenlemeleri, Fransız işletmelerinin, ilke olarak, vergiden istisna olan yurt dışındaki sabit işyerleri, İtalya'da ise yerleşik olmayan ortaklıklar (partnership) için de geçerlidir.⁸ Bazı ülkeler

6 Bu durumda kişi ile kurum faaliyetleri arasında bağlantı kurulmaktadır. Örneğin, İngilizce'de "piercing the corporate veil" olarak tanımlanan ve uygulaması ülke mevzuatlarına göre değişmekle birlikte doktrinde fiili kurum ortaklarının kişisel mal varlıklarıyla sorumlu oldukları durumlar da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Tanım için Bkz. BLACK, Henry Campbell, **Black's Law Dictionary**, Abridged Sixth Edition, 4th Reprint, West Publishing CO, 1994, s.795.

7 Kazancın tahakkuk ettiği durumda elde edildiği varsayılmaktadır

8 Fédération des Experts Comptables Européenes, Fee Position Paper on Controlled Foreign Company Legislation in the EU, 2002, s.6.

KEYK düzenlemelerini, aynı amaçlarla kullanılan tröstlere⁹ de uygulamaktadır.¹⁰

KEYK rejimleri, düşük vergi oranları uygulanan diğer ülkelerde yatırım yapan yükümlülerin bu ülkelerde elde ettikleri faydaların elimine edilmesini amaçlamaktadır. Düşük vergi oranının uygulanması, yatırımcıların ikamet ettikleri ülkede ya da yurt dışında yatırım kararını etkilememelidir. KEYK düzenlemeleri ile bu amacın gerçekleştirilmesi için yurt dışı yatırımlar üzerindeki vergi yükü, yurt dışı ülke vergi oranları, ikamet ülke vergi oranına kadar arttırılarak eşitlenmektedir. Uluslararası vergi literatüründe bu durum “**sermaye ihracının tarafsızlığı**” olarak tanımlanmaktadır.¹¹

KEYK uygulamaları, genellikle transfer fiyatlandırması gibi yöntemlerin, düşük vergi oranları uygulayan ülkelerle mücadelede yetersiz kalmasından dolayı uygulanmaya başlanmışlardır. Ancak, amaçları aynı olsa da, ülke uygulamalarında önemli farklılıklar gözlemlenmektedir.

KEYK düzenlemelerinin ilk örnekleri, ABD’de Kennedy’nin Başkan olduğu döneme kadar uzanmaktadır. II. Dünya savaşından sonra, savaş dolayısıyla artan vergi oranlarının aynı kalarak azalmama

9 Tröstler, burada “varlıkların yönetimi ve transferi için kullanılan kurumsal ya da sal bir araç” anlamında kullanılmıştır. Tröstler, özellikle vergi cenneti ülkelerde kolaylıkla kurulabilmektedirler. Bkz. ÖZ.N.Semih, **Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri**, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005, s.155-160.

10 OECD, **Harmful Tax Competition An Emerging Global Issue**, Paris, 1998, s.41.

11 SCHONFELD, Jens, “The Cadbury Schweppes Case: Are the Days of the United Kingdom’s CFC Legislation Numbered?” **European Taxation**, October 2004, s. 443.

sı sonucunda, Avrupa ve diğer dünya pazarlarında faaliyette bulunmaya başlayan ABD şirketleri, karlarını yurt dışında bırakmaya başlamışlardır. Bu dönem aynı zamanda klasik vergi cennetlerinin çoğalmaya başladığı dönemdir. Şirketler, verginin ertelenmesi amaçlı olarak bu yerleri transfer fiyatlandırma, örtülü sermaye gibi amaçlarla yoğun olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu duruma karşı önlem olarak Kennedy yönetimi, 1962 yılında KEYK düzenlemelerini uygulamaya başlamıştır.¹²

ABD'den sonra¹³ İngiltere, Fransa, Almanya, Yeni Zelanda gibi ülkelerde KEYK ile ilgili düzenlemeleri uygulamaya başlamışlardır. Örneğin, bu düzenlemeler, Almanya'da 1972 yılında¹⁴ ve Fransa'da 1980 yılında yürürlüğe girmiştir. İngiltere'de ise 1984 yılında gelir ve kurumlar vergisi oranlarından önemli ölçüde indirim yaptıktan sonra KEYK uygulamasına başlamıştır¹⁵ Özellikle 1990'lı yıllardan sonra KEYK uygulamasına geçen ülke sayısında artış olmuştur. İsveç 1990 yılında, İspanya, Portekiz, Danimarka 1995 yıl

12 USA Department of Treasury, **The Deferral of Income Earned Through U.S. Controlled Foreign Corporations**, A Policy Study, 2000, s.8-9.

13 ABD'de bu düzenleme, Internal Revenue Code içerisinde Subpart F olarak yer almaktadır. Bkz. COMICKY, **John, Controlled Foreign Corporations**, <http://www.irs.ustreas.gov/pub/irs-soi/98cfcart.pdf>. [8 / 7 / 2003]

14 Almanya'da 1972 yılında kabul edilen Yabancı Vergiler Yasası (Foreign Tax Act) ile KEYK uygulaması başlamıştır. Uygulamanın esasları için Bkz. HEY, Johanna, **Tax Competition in Europe The German Perspective**, University of Cologne, <http://www.eatlep.org/luasanne/Germany02.pdf>, s.16-22. [29/01/2003]. Ayrıca, 1 Ocak 2003 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yapılan değişiklikler için Bkz. ECKL, Petra, **The Tax Regime for Controlled Foreign Corporations**, **European Taxation**, January 2003, s.2-7.

15 EDWARDS, Chris, RUGY Veronique de, "International Tax Competition A 21st-Century Restrain on Government", **Policy Analysis**, No: 431, April 12, 2002, s.23.

ında, İtalya 2000 yılında¹⁶ KEYK rejimi uygulamasına başlamışlardır. Türkiye’de ise bu uygulama 2006 yılı başından itibaren yürürlüğe girmiştir.

OECD, üye ülkelere, KEYK rejimini uygulamalarını ilk olarak 1987 yılında önermiştir.¹⁷ Daha sonra, vergi cennetleri ile mücadele amaçlı yaptığı çalışmaların temelini oluşturan 1998 yılı “Yeni Küresel Konular: Zarar Verici Vergi Rekabeti Raporu”nda, vergi cennetleriyle mücadele etmeleri için üye ülkelerden KEYK düzenlemelerine sahip olmayanların, bu düzenlemelerini uygulamaya başlamaları ve uygulayanların zarar verici vergi rekabetini dikkate alarak uygulamalarını gözden geçirmeleri önerisinde bulunmuştur.¹⁸ Son yıllarda KEYK rejimini uygulamaya başlayan ülke sayısında artış olmasında OECD’nin bu önerisinin de etkisi bulunmaktadır.

Ancak son yıllarda KEYK düzenlemeleri ile ilgili olarak kamu oylarından gelen baskılar ve bu rejimlerin sorgulanmaya başlanması, KEYK rejimlerinin de değişimine neden olmaktadır. Bunlara 2003 yılında İsveç¹⁹’te, 2002 yılında Danimarka²⁰’da, 2003 yılından geçerli olmak üzere Almanya²¹’da yapılan değişiklikler örnek gösterilebilir. AB üyesi ülkelerde uygulanmakta olan KEYK düzenlemelerinin genel özellikleri EK:1’de verilmiştir.

16 EDWARDS, Chris, RUGY Veronique de, a.g.ç., s.24.

17 OECD, **Report on International Tax Avoidance and Evasion**, Paris, 1987, s.40.

18 OECD, **Harmful Tax Competition : An Emerging Global Issue**, a.g.r., p.100, s.41.

19 KÖHLMARK, Anders, KALLQVIST, Jan, “New CFC Legislation in Sweden”, **IBDF Bulletin**, May 2004, s.225-32.

20 DIETZ, Henrik, BUXBOM, Dan, “New Less Restrictive CFC Legislation”, **European Taxation**, December 2002, s.515-22.

21 ECKL, Petra, a.g.m., s.2-7.

Diğer taraftan, AB üyesi ülkelerde KEYK düzenlemelerinin Topluluk hukuku ile uyumu konusu, son dönemlerde Topluluk içerisinde dikkat çekici konulardan birisi haline gelmeye başlamıştır.

KEYK düzenlemelerinde kar payı elde edenlerin vergilendirilmesi, “tahakkuk esasına” dayandırılmaktadır Bu düzenlemeler, aşağıdaki amaçların gerçekleşmesini hedeflemektedir²²:

- Yurt dışında faaliyette bulunan bağlı işletmelerde, elde edilen kar payları ayrı varlık yaklaşımının doğal sonucu olarak, ancak ikamet ülkesine getirildiğinde vergilendirildiğinden, bu kar paylarından doğan verginin ertelenmesinin önlenmesi.
- Yurt içi ve yurt dışı yatırımlardan elde edilen gelirlerin vergilendirilmesini sağlayarak “sermaye ihracının tarafsızlığı” ilkesinin sağlanması.
- Vergi cennetleri ya da tercihli vergi rejimi uygulayan ülkelerle mücadele aracı olarak kullanılması.
- Transfer fiyatlandırması düzenlemelerinden doğan uygulama sorunlarının çözülmesi.
- Özellikle, kurumlar vergisi mükelleflerinin vergilendirilmesinde “mali ikametgah ölçütü” uygulaması yetersizliklerinden doğan sorunların çözümü için bir araç olarak kullanılması.

22 Fédération des Experts Comptables Eurepéenes, **Fee Position Paper on Controlled Foreign Company Legislation in the EU**, 2002, s.4-5.

II. KEYK DÜZENLEMELERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

KEYK düzenlemelerinde genel olarak aşağıdaki ortak özellikler bulunmaktadır:

- Vergilendirilebilir gelirin özelliği ya da elde edildiği yer,
- Ortağın işletme üzerindeki kontrolünün tanımı,
- Vergiye tabi yükümlünün tanımı,
- Kurum ortağı olmanın tanımı, dolaysız ya da dolaylı yöntemler
- Gelirin hesaplanma yöntemi,
- Kazanç üzerinden yapılabilecek indirimlerin neler olduğu örneğin yabancı ülkede ödenen vergilerin indirimi, zararların mahsubu.

KEYK düzenlemeleri genel ilke olarak, vergi cennetleri yoluyla elde edilen gelirlerin yurt dışında bırakılarak, ikamet ülkesinde vergiden kaçınılmasını önlemeyi hedeflemekle birlikte, gerçekleştirdikleri faaliyetler bu amacı taşımayan mükelleflerin zarar görmemesini de hedeflemektedir. Bu nedenle bu tür düzenlemelerde, gelirin belirli bir bölümünü dağıtan, gerçekten faaliyette bulunan ya da borsalarda işlem gören hisse senetlerine sahip olma gibi özelliklere sahip bağlı işletmeler KEYK rejimlerinden istisna olmaktadır. Ayrıca, KEYK düzenlemelerinde bağlı işletme gelirlerinin daha sonra gerçekten dağıtılması durumunda mükerrer vergilendirmeyi önleyici hükümlerde bulunmaktadır.

KEYK rejimlerinin bu özellikleri aşağıda incelenmiştir.

1. KEYK Rejimlerinde Hedef Ülke ve Gelirin Özelliği Ayrımı

KEYK düzenlemeleri, bu düzenlemelere sahip ülkeler arasında farklılıklar gösterse de temelde iki ana sınıfa ayrılmaktadır. Bu düzenlemelerde ya “gelirin özelliği” ya da “gelirin elde edildiği yer” dikkate alınmaktadır. Gelirin özelliği dikkate alındığında, KEYK rejimi düzenlemeleri, ikamet ülkesinde vergilenen ancak kaynak ülkesinde vergilendirilmeyen ya da düşük oranda vergilendirilen faaliyetleri kavramaktadır. Gelirin elde edildiği yere göre olan yaklaşımda ise KEYK düzenlemeleri bağlı işletmelerin bulunduğu ülkeleri esas almaktadır.

“Gelirin elde edildiği yere” ya da “gelirin özelliğine” göre yapılan düzenlemelerden hangisinin daha iyi olduğu teoride tartışma konusudur. Ancak gelirin özelliğine göre yapılan düzenlemeler, kaynaktan bağımsız olarak benzer her türlü geliri kavradığından ve “sermaye ihracının tarafsızlığı” ilkesini sağladığından dolayı daha iyi kabul edilebilmektedir. Buna karşılık, liste şeklindeki düzenlemeler mükelleflere güven sağlamaktadır.

Aşağıda her iki uygulamayla ilgili temel özellikler belirtilmiştir.

1.1. Hedef Ülke Rejimi

KEYK rejimi uygulamasında, gelirin elde edildiği yere göre yapılan sınıflandırmada, *hedef ülke* düzenlemelerinde ya “gelirin elde edildiği yerin tanımı” yapılmakta ya da “isim belirtilerek” liste yayınlanmaktadır. Hedef ülke tanımı ile ilgili düzenlemeler, ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Uygulamada bu listeler, “siyah/ beyaz liste” ya da “gri liste” olarak tanımlanmaktadır. Beyaz liste vergi cenneti olmayan ülkeleri, gri liste hukuki anlamda bağlayıcı olmayan

vergi cennetlerini, siyah liste ise hukuki anlamda bağlayıcı vergi cennetlerini göstermektedir.²³

KEYK rejimi uygulamasında siyah listeye sahip ülkelere; İtalya, Portekiz, İspanya ve Finlandiya örnek gösterilebilir. Buna karşılık, İsveç, İngiltere, Estonya gibi ülkelerde beyaz liste uygulaması bulunmaktadır. Estonya’da ayrıca gri liste uygulaması da bulunmaktadır. Devletlerin liste uygulamaları zaman içerisinde değişebilmektedir. Örneğin, Japonya’da 1978 yılında kabul edilen bir yasayla vergi cennetlerinin tanımı yapılmış ve vergi cennetleri liste halinde yayınlanmıştır²⁴ Ancak, Japonya 1992 yılında bu listeyi yayınlamaktan vazgeçmiştir.²⁵

Siyah liste yayınlayan bazı ülkelerle ilgili temel özellikler aşağıdaki gibi belirtilebilir:

- İspanya, KEYK kurallarının geçerli olduğu vergi cenneti listesi (siyah liste) yayınlayan ülkeler arasındadır Bu listede 48 ül-

23 ÇAMLICA, Mustafa, “Uluslararası Vergiden Kaçınma, Vergi Kaçakçılığı ve Vergi Anlaşmalarının İstismarı”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 93, Haziran 1996, s.95.

24 Bkz. HEPER, Fethi, HOŞYUMRUK, Şennur, “Vergi Cennetleri İle İlgili Çalışmalarda Son Durum –I”, **Yaklaşım**, Yıl: 10, Sayı: 116, Ağustos 2002, s.40.

25 USA Department of Treasury, a.g.ç., s. 60.

kenin ismi bulunmaktadır.²⁶ Bu ülkelerde yerleşik bağlı işletmelerin KEYK olma ölçütlerini karşıladığı varsayılmaktadır. Siyah liste uygulamasında yer alan Avrupa ülkesi Lüksemburg'tur. Ayrıca, vergi cenneti ülkede yerleşik olmasa da koşulların yerine gelmesi durumunda bütün yurt dışı bağlı işletmeler KEYK rejimine tabi olabilmektedir.

- Portekiz'in siyah listesinde bulunan ülke sayısı 83'dür²⁷
- Finlandiya'da siyah liste Barbados, Malezya, Malta, Pakistan, Singapur, İsviçre ve Birleşik Arap Emirliklerini içermektedir.²⁸
- İtalya'da KEYK düzenlemeleri "siyah liste" esasına dayanmaktadır.²⁹ Eğer "ülkede uygulanan vergi oranları, İtalya'da uygula-

26 Vergi cenneti ülkelerde gerçekleşen işlemler, diğer ülkelerde gerçekleşen benzer işlemlerin tabi olduğu sistemlerden yararlanamamaktadır. Bu ülkeler, Andora, Hollanda Antilleri, Aruba, Bahreyn, Brunei Sultanlığı, Güney Kırsı Rum Yönetimi, Birleşik Arap Emirlikleri, Gibraltar, Hong -Kong, Angola, Antigua and Barbuda, Barbados, Bermuda, Cayman Adaları, Cook Adası, Dominica, Grenada, Fiji, Guernsey and Jersey Adaları (Kanal Adaları), Jamaika, Malta, Folkland Adaları, Isle of Man, Mariana Adaları, Mauritius, Montserra, Nauru, Salomon Adaları, Saint Vincent and the Grenadines, Santa Lucia, Trinidad and Tobago, Turks & Caicos, Vanuatu, İngiliz Virgin Adaları, ABD Virgin Adaları, Ürdün, Lübnan, Liberya, Lihtenştayn, Lüksemburg, Makao, Monoka, Umman, Panama, San Marino, Seyşel Cumhuriyeti, Singapur'dur. Bkz. GIMENEZ, Jose Bayona, **Tax Competition in Europe Spanish National Report**, <http://www.eatlp.org/lausanne/Spain02.PDF> [4 /4/ 2003]

27 FONTANA, "Renata, The Uncertain Futures of CFC Regimes in the Member States of the European Union -Part I", **European Taxation**, June 2006, s.266.

28 FONTANA, Renata, a.g.m., s.266. (Bkz. EK 1)

29 İtalyan Maliye Bakanlığı, 21 Kasım 2001 yılında "siyah liste" de yer alan ülkelerin listesini yayımlamıştır Bkz. ERNST&YOUNG, **Worldwide Corporate Tax Guide**, 2005, s. 400.

nan vergi oranlarından önemli ölçüde düşük ise” ve “bilgi değişimi yoksa” bu ülke siyah listede yer almaktadır. Kapsamlı listede, üç bölüme ayrılmaktadır. Siyah listeye dahil ülkeler arasında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta ve Lüksemburg’da bulunmaktadır.³⁰

Beyaz liste yayınlayan bazı ülkelerle ilgili temel özellikler ise aşağıdaki gibi belirtilebilir:

- İngiltere’de belirli türdeki işletmeler beyaz listede bulunan ülkelerde faaliyette bulunsalar bile siyah listede yer alan ülke de faaliyette bulunan işletmeler gibi KEYK düzenlemelerine tabi olabilmektedir.
- Litvanya’nın KEYK rejimi uygulamasında beyaz listede bulunan ülkeler şöyledir: Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Belçika, Kanada, Çin, Hırvatistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Gürcistan, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Kazakistan, Kore Cumhuriyeti, Letonya, Lüksemburg, Malta, Moldavya, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Singapur, Slovakya, Slovenya, Güney Afrika, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Ukrayna, İngiltere, ABD ve Özbekistan³¹.
- Estonya’da ise beyaz liste (1 Ocak 2005’den itibaren), bütün AB üyesi ülkeleri, Japonya’yı ve ÇVÖA imzalanan ülkeleri içermektedir³².

30 FONTANA, Renata, a.g.m., s.266. (Bkz. EK 1)

31 FONTANA, Renata, a.g.m., s.266. (Bkz. EK 1)

32 FONTANA, Renata, a.g.m., s.266. (Bkz. EK 1)

- Fransa’da da 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren, ilke olarak, AB üyesi ülkelerde faaliyette bulunan kurumlar, KEYK düzenlemelerinin dışında kalmaktadır

Hedef ülke uygulamasında listeler, vergi yükümlülere açısından belirli ölçüde güvenlik alanı yaratmaktadır. Ancak, idari açıdan böyle bir liste oluşturulması, bu listelerin gözden geçirilmesi, bazı ülkelerin listeden çıkarılması ve diğer ülkelerin gözlemlenerek listeye dahil edilmesi zorluklar içermektedir.

1.2. Gelirin Özelliği Rejimi

Gelirin özelliğine göre yapılan düzenlemelerde, belirli türde kazancın bağlı işletmelerin kullanılarak yurt içi vergilerden kaçınılmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Bir çok ülke *geleneksel vergi cenneti* tanımına girmeyeceğinden dolayı böyle bir düzenleme yapma zorunluluğu duyulmaktadır. Bu yaklaşımda, hem yükümlüler için hem vergi idaresi için önemli maliyetler bulunmaktadır. Örneğin, yükümlüler yurt dışı faaliyetleriyle ilgili defter ve belgelerini, ilke olarak, ana ülke mevzuatına göre tutmalı, parasal tutarlar yabancı para biriminden ulusal para birimine çevrilmeli ve vergi beyannamesi mutlaka verilmelidir.

Karşılaştırmalı vergi yaklaşımı olarak tanımlanan bu rejimle ilgili yasal düzenlemelerde, KEYK’in ödediği vergiyle ilgili “yasal vergi oranı (statuary rate)”, “efektif ortalama vergi oranı” ve “gerçekten ödenen vergi tutarı” ile “KEYK işletme eğer yurt içinde yerleşik işletme olsaydı uygulanacak vergi oranı” dikkate alınmaktadır

Bazı ülkeler, bir efektif ortalama vergi oranı belirlemekte ve yabancı ülkede geçerli olan vergi oranının, bu belirlenen oranın altında olması durumunda KEYK kurallarını uygulamaya başlamaktadır

Efektif vergi oranı yanında, bazı ülkeler ayrıca nominal vergi oranı ile gerçekten ödenen vergi tutarını da kıyaslama için kullanabilmektedir. Örneğin, Almanya’da KEYK düzenlemeleri, ülkenin fiili vergi oranından % 25 daha az ise uygulanmaktadır. Japonya’nın tanımında ise “her çeşit veya sadece belli türdeki kurum kazançlarının tabi olduğu vergi yükünün, Japonya’daki kurumlarınkine kıyasla önemli ölçüde düşük bulunması” ölçü olarak alınmıştır³³ Fransa, Norveç, İspanya gibi ülkelerdeyse belirli ülkelere elde edilen gelirlere bir eşik belirlenmekte ve vergileme buna göre yapılmaktadır. Portekiz’de bu oran, nominal vergi oranının % 20 daha aşağısıdır.

Finlandiya’da, KEYK düzenlemeleri, Finlandiya’daki vergi oranlarından 3/5 oranında daha düşük vergi oranlarına sahip ülkelerde faaliyette bulunan bağlı işletmelerle ilgili uygulanmaktadır. Ancak Finlandiya, yukarıda belirtildiği üzere ayrıca Finlandiya’da uygulanan vergi oranlarından çok daha düşük vergi uygulayan ülkeleri içeren “siyah liste” ye de sahiptir.

İngiltere’de bir kurum, ilke olarak, İngiltere dışında faaliyette bulunuyorsa, İngiltere’de mukim bir kişi tarafından kontrol ediliyorsa ve İngiltere’de ödeyeceğinden daha düşük oranda kurumlar vergisine tabi tutuluyorsa, KEYK olarak kabul edilmektedir.³⁴ İsveç’te KEYK rejimi, yurt dışı vergi oranı ve vergi yapısı ulusal kurumlar vergisi oran ve yapısından farklı olduğu zaman uygulanmaktadır.

33 KARSAN, M. Erol, **Vergi Kaçırma ve Vergiden Kaçınma ile Mücadelede Uluslararası İşbirliği**, Ankara, Maliye ve Gümrük Bakanlığı APK Kurulu Yayını No: 1986/280, 1986, s.55.

34 INLAND REVENUE, **Controlled Foreign Company Guidance Notes on the Provisions of Part XVII Chapter IV ICTA**, 1988, s.101. <http://www.inlandrevenue.gov.uk/ctsacfc/pgn.pdf> / [5 /5/ 2003]

Fransa’da KEYK düzenlemeleri, yurt dışı ülkedeki vergi oranları, 2006 yılı başından itibaren geçerli olmak üzere Fransa’daki vergi oranlarından 1/2 oranında düşük olması durumunda uygulanmaktadır.

Gelirin özelliğini esas alan KEYK düzenlemeleri, pasif gelirler ve üs şirket gelirleri ile ilgili düzenlemeleri de içerebilmektedir.

1.2.1. Pasif Gelirler

Gelirin özelliğine göre yapılan tanımlamalar, sınırlarını çizmek zor olmakla birlikte, “pasif gelir” olarak tanımlanan gelirleri de içermektedir. Pasif gelirler, genel olarak gelirin likit olarak aktarılabilirdiği yapıdaki gelirlerdir. Bu gelirler üretim, ticaret gibi faaliyetlerin dışında gerçekleştirilen faaliyetlerden elde edilen gelirlerdir. Örneğin, Almanya uygulamasında pasif gelirler; tarım, ormancılık, üretim, bankacılık ya da sigortacılık faaliyeti, ticaret, hizmet, kiralamaya gibi faaliyetlerin dışındaki faaliyetlerden elde edilen bütün gelirlerdir.³⁵

Pasif gelirler, kolaylıkla vergi cennetlerine vergiden kaçınma ya da vergi erteleme amaçlı olarak yönlenebilmektedir. KEYK rejimlerinde, belirli tip yatırım gelirleri dolaysız pasif yatırım olarak tanımlanmakta ya da kurumların aktif gelir kazançlarının tanımı yapılmakta ve bunun dışında kalan gelirler pasif gelir olarak tanımlanmaktadır. Bu gelirler, ana işletmenin bulunduğu ülkede vergiye tabidir. KEYK rejimlerini pasif gelir uygulamasına dayandıran ülkelere Fransa, Almanya, İspanya örnek olarak verilebilir. Pasif gelirler, genellikle aşağıdaki gelir unsurlarından oluşmaktadır:

35 FONTANA, Renata, a.g.m., s.267.

i) Faiz gelirleri: Bazı KEYK rejimlerinde, faiz gelirleri pasif gelir olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bağlı işletmelerin aldıkları borçlardan doğan faizler, bu ödünç paraların kullanımına bağlı olarak değerlendirilmektedir. Eğer ödünç alınan paralar, borç alan tarafından faaliyetlerini sürdürürken kullanılmışsa, faiz geliri KEYK rejimi içerisinde pasif gelir olarak tanımlanmamaktadır.³⁶

Faiz geliri elde eden bireyler, ortaklar, kurumlar ve diğer vergi yükümlülerinin KEYK rejiminde, bu gelirlerini vergi matrahına dahil etmeleri, hemen hemen bütün KEYK rejimi uygulayan ülkeler için geçerlidir.

Bir çok vergi cenneti ülkede herhangi bir sınırlama olmaksızın banka ya da bir finansal kurumun kurulması mümkün bulunmaktadır. Bu bankalara yatırılan paralar daha çok elektronik olarak kayıtlı paralar olup, fiziksel olarak bu ülkelerde bulunmamaktadır. Bu nedenle, bir çok ülke, yerel bankalarının bu tür vergi cennetlerinde şube açmalarını KEYK rejimi içerisinde sınırlamaktadır. Bu tür bankacılık işlemleri, daha çok iletişim altyapısı kullanarak gerçekleşmektedir.

ii) Kira ve gayri maddi hak bedelleri: Kira ve gayri maddi hak bedelleri, duruma bağlı olarak aktif ya da pasif gelir olarak tanımlanmaktadır.

iii) Kar payları: KEYK rejimi içerisinde elde edilen kar payları genellikle, pasif gelir olarak tanımlanmaktadır. Ülke örneklerine bakıldığında zaman zaman, KEYK rejimi içerisinde elde edilen kar paylarının ver

³⁶ ARNOLD, Brian J., "The Taxation of Controlled Foreign Corporations: An International Comparison", Toronto, Canadian Tax Foundation, 1986, s.452.

gilendirme ilkeleri genel olarak yurt dışında yerleşik bağlı işletmelerden elde edilen kar payları ile aynı olmaktadır

1.2.2. Üs Şirket Gelirleri

Üs şirket gelirleri de belirli koşullarla KEYK rejimlerine konu olabilmektedir. Üs şirket³⁷ geliri tanımı, daha çok mal ve hizmet satışıyla bağlantılı olarak yurt içinde yerleşik ortakların elde ettikleri gelirler için kullanılmaktadır. Örneğin bir yurt dışı satış firması, ekonomik gerekçelerle değil vergiden kaçınmak amacıyla kurulabilir. Yine, vergi cennetinde yerleşik bir dağıtım merkezi işletmesi, vergi oranları yüksek bir ülkede yerleşik bağlı işletme ürettiği ürünleri düşük fiyatla satın alarak yüksek fiyatlarla satabilir. Transfer fiyatlandırma ile ilgili düzenlemeler, bu tür işlemleri kavraya da uygulamada idari zorluklar bu tür hareketlerin olmasına izin verebilmektedir. Bu durumlarda, KEYK rejimi düzenlemeleri, bu faaliyetlerden elde edilen gelirlerin, ortakların vergilendirilebilir gelirleri kapsamına dahil edilmesini gerektirmektedir.

2. Ortağın İşletme Üzerindeki Kontrolünün Tanımı

İlke olarak, KEYK'in geliri, kontrol yetkisi olduğu sürece ortakların elde ettiği gelir olarak vergilendirilir. Yurtdışı işletmenin kontrolü, "tek bir mükellef" in (örneğin tek bir kişinin, holdingin ya da ailenin) elinde olabileceği gibi, birbirleriyle bağlantılı "çok sayıda" yurt içinde yerleşik ortaklarında olabilir. Bu, ülke uygulamalarına

37 Üs şirket, İngilizce "base company" ifadesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Üs şirket, mükellefin kendi ülkesinde ödeyeceği vergisini düşürmek amacıyla, düşük vergilemenin olduğu ülkede kurulan bir şirkettir. Bkz. ÖZGEN, Mehmet, **Vergi Terimleri Sözlüğü**, Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın No: 1997 /343, 1997, s.26. Ülke uygulamalarında üs şirket gelirlerinin tanımı değişebilmektedir.

göre değişebilmektedir. Yönetim ya da kontrol yetkisi **dolaylı** olabileceği gibi **dolaysız** da olabilmektedir. Bu yetkiye yılın herhangi bir döneminde sahip olunabileceği (Danimarka) gibi, mali yıl sonunda da (Fransa, Almanya, İtalya gibi) sahip olunması, KEYK kurallarının işleme için yeterlidir. Kontrol yetkisinin tanımında; oy ya da ortaklık hissesinin İspanya, Finlandiya, İtalya, Almanya gibi ülkelerde % 50'sinden fazlasına (*de jure control test*) sahip olma zorunluluğu bulunmaktadır. Fransa'da ise dolaylı ya da dolaysız sahiplik durumlarında bu oran, 2005 yılına kadar ilke olarak % 10, 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren ise % 50 'dir. Ancak, ayrıca bu oran yanında KEYK kurallarının uygulanabilmesi için minimum bir tutarda bulunmaktadır (yaklaşık 22.870 Euro). Danimarka'da oy hakkının % 50, ortaklık hissesinin ise % 25 olması³⁸ yeterlidir. Bazı ülkeler ayrıca, "esaslı ölçüde etkide bulunma" ölçütünü de (de facto test) arayabilmektedir. Bu ülkelere İtalya örnek gösterilebilir.³⁹

3. İstisnalar

Genel ilke, KEYK'lerin elde ettikleri gelirlerin, ikamet ülkesinde vergilendirilmesi olmakla birlikte, ülke uygulamalarında çeşitli istisna türleriyle karşılaşılabilmektedir. Bu istisnalara;

- KEYK'in ikamet ülkesinde faaliyette bulunması durumunda (örneğin, İngiltere, İtalya) uygulanan "faaliyette bulunma istisnası",
- belirli koşullarla karın dağıtılması durumunda örneğin İngiltere'de KEYK karının en az % 90'ının 18 ay içerisinde dağıtılması durumunda uygulanan "kar payı dağıtım istisnası",

38 ERNST&YOUNG, a.g.e., s.205.

39 Fédération des Experts Comptables Europeenes, a.g.r., 2002, s.8.

- Pasif gelirin toplam gelir içerisinde belirli bir orandan az olması (İspanya’da % 15) ya da KEYK’in gelirinin belirli bir tutardan düşük olması (örneğin, İngiltere’de KEYK gelirinin 50.000 Euro’dan düşük olması, Almanya’da pasif gelirin toplam gelirin %10’undan düşük ve yaklaşık 60.000 Euro’dan az olması) durumunda uygulanan istisna “de minimis rule”,
- KEYK hisselerinin belirli hisse senedi borsalarında işlem görmesi (İngiltere) durumunda uygulanan “ borsada işlem görme istisnası”

örnek gösterilebilir.

4. Zarar Mahsubu ve KEYK Gelirlerinin Birleşmesi

Bazı ülkelerde, KEYK’in zararlarının ileriye doğru mahsubuna olanak sağlanırken (Fransa, Almanya), bazı ülkelerde (Portekiz, İspanya) buna izin verilmemektedir. Finlandiya, İspanya ve İngiliz yasalarına göre ana işletmenin zararları, KEYK’in vergilendirilebilir geliri üzerinden mahsup edilebilmektedir. Fransa, Almanya, İtalya ve Portekiz’de ise buna izin verilmemektedir. Fransa dışında AB üyesi ülkelerde, bir KEYK’in zararının diğer bir KEYK’in gelirinden mahsubu mümkün değildir.

5. Ana İşletmede KEYK’den Kaynaklanan Giderlerin İndirimi

Fransa, İtalya, Portekiz ve İspanya’da KEYK rejimine tabi ülkelerde ana işletmenin yerleşik bağlı işletmelerden kaynaklanan harcamaya ya da maliyetle ilgili diğer giderlerinin indirimine izin verilmemektedir. Ancak, bu harcamaların gerçek bir ticari ilişki içerisinde gerçekleştiğine ilişkin kanıtların bulunması durumunda, bu giderler indirilebilmektedir. Ayrıca, İtalya’da, vergi cennetinde yerleşik KEYK’in elde ettiği gelirin, ana işletmeye getirilmesi ve vergilen-

dirilmesi durumunda, bu sınırlayıcı düzenleme uygulanmamaktadır. Almanya, Fransa ve İngiltere’de ise böyle bir özel kural bulunmamaktadır.

6. Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi

Uluslararası çifte vergilendirme (UÇV), iki veya daha fazla egemen devletin, aynı mükellefleri, aynı vergi konuları üzerinden, aynı vergilendirme döneminde vergi yükümlüsü tutması olarak tanımlanabilir. Bu UÇV’nin hukuki tanımıdır ve çifte vergilendirmeyi dar anlamıyla ele almaktadır. Ekonomik anlamda çifte vergilendirme ise aynı ekonomik gelirin iki ayrı vergi yükümlüsünde ayrı ayrı vergilendirilmesidir.⁴⁰ Örneğin, önce bir kurumun kazancının daha sonra bu kazancın dağıtılması sonucunda elde edilen kar payının vergilendirilmesi ekonomik anlamda çifte vergilendirmeye örnek verilebilir.

KEYK uygulamaları kapsamında, farklı ülke uygulamaları dolayısıyla hem hukuki anlamda çifte vergilendirme hem de ekonomik anlamda çifte vergilendirme mümkün bulunmaktadır. Örneğin, (A) ülkesinde yerleşik ana işletme, (B) ülkesinde bir bağlı işletmeye ve bu işletme de (C) ülkesinde yerleşik bir KEYK işletmesine sahip olabilir. Bu durumda, (C) ülkesinde yerleşik işletmenin geliri KEYK düzenlemeleri kapsamında hem (A) hem de (B) ülkesinde vergilendirilebilir. Ana işletmenin bulunduğu ülkede, (C) ülkesindeki işletmenin gelirinin KEYK rejimi çerçevesinde vergilendirilmesinden sonra ayrıca kar payı olarak dağıtılması durumunda vergilendirilmesi ise ekonomik anlamda çifte vergilendirmeye örnek oluşturur.

40 ERDEM, Ahmet Ersin, “Uluslararası Çifte Vergilemenin Tanımı ve Türk Vergi Mevzuatında Bunun Önlenmesine Yönelik Düzenlemeler”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 18, Sayı: 210, Şubat 1999, s.158.

Özellikle hukuksal UÇV'nin önlenmesine yönelik genel düzenlemeler kapsamında, aynı gelirin iki ayrı ülkede KEYK rejimi içerisinde vergilendirilmesi durumunda, vergi indirim yoluyla çifte vergilendirme önlenmektedir. Ekonomik anlamda çifte vergilendirme durumunda ise çifte vergilendirmenin önlenmesi için, ikamet ülkesinde KEYK rejimi içerisinde vergilendirilen kurum kazançlarının ayrıca kar payı olarak vergilendirilmesini önlemek için; **istisna yöntemi** (Danimarka, Finlandiya, Fransa, İtalya), **KEYK rejimi çerçevesinde ödenen vergi için indirim yöntemi** (İspanya, İngiltere) gibi yöntemler izlenebilmektedir. Burada kastedilen istisna KEYK gelirlerine istisna uygulaması değil, KEYK uygulamaları çerçevesinde vergilendirilen gelirlerin ayrıca genel hükümler içerisinde kar payı olarak vergilendirilmesine yönelik istisnadır.

KEYK uygulamaları çerçevesinde ülkelerin, işletmelerin yurt dışı bağlantılı işlemlerinin vergilendirilmesi için uyguladıkları transfer fiyatlandırma, örtülü sermaye, giderlerin indirilmesinin kabul edilmemesi gibi uygulamalarının birbirleriyle iç içe (girift) bir yapıda olması da çifte vergilendirmeye neden olan bir diğer etmendir. KEYK rejimleri bu nedenle, diğer ülkelerin KEYK rejimleri çerçevesinde vergilendirilen kazançlarının, kendi KEYK rejimleri içerisinde ayrıca vergilendirilmemesine yönelik düzenlemeler içerebilmektedir. Ancak, bu daha çok AB üyesi ülkeler arasında mümkün olmaktadır.

7. Vergi Anlaşmaları ve KEYK Düzenlemelerinin Uyumu

KEYK rejimleri ile iki ülke arasında imzalanan **çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları** (ÇVÖA) genel itibarıyla birbirleriyle çelişen hükümler içermektedir. OECD'nin "Gelir ve Servet Vergi-

lerinde Vergi Anlaşması Modeli”yle ilgili yorumda, KEYK rejimlerine atıfta bulunulmadığı belirtilmektedir⁴¹ Ancak yakın zamanda, OECD, KEYK düzenlemelerinin OECD Model ÇVÖA ile uyumlu olduğunu belirtmiştir.⁴² Model Anlaşmanın 5/7’nci maddesinde de “bir akit devletin mukimi olan bir şirketin, diğer akit devletin mukimi olan veya diğer akit devlette ticari faaliyette bulunan bir şirketi kontrol eder ya da onun tarafından kontrol edilirse (bir işyeri vasıtasıyla veya diğer bir şekilde), bu şirketler karşılıklı olarak birbirlerinin işyeri olarak kabul edilmeyecekleri” belirtilmektedir.

Ayrı varlık yaklaşımının doğal sonucu olarak, diğer ülkede faaliyette bulunan bağlı işletme, bu diğer ülkede vergilendirmeye tabi olmaktadır. Kar paylarının vergilendirilmesinde ise, model anlaşmalarda, bir akit devlet mukiminin diğer bir akit devlette elde ettiği temettülerinin vergilendirilme yetkisi, her iki devlet arasında paylaştırılmış, temettünün elde edildiği kaynak devlete sınırlı vergilendirme olanağı tanınmıştır⁴³

Bu düzenlemelere göre, bir bağlı işletme yalnızca ikamet ettiği ülke yasalarına göre vergiye tabi olmaktadır. Kar payının vergilendirilme yetkisi ise esas olarak kar payını elde edenin ikamet ettiği devlete aittir.

Bağlı işletmenin ikamet ettiği devlet ile ana işletmenin bulunduğu devlet arasında çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının olduğu

41 OECD, **OECD Model Convention**, Paris, 2000, s. C(1)12.

42 Bu açıklamada, Fransa’da Schneider davasının da etkili olduğu belirtilmektedir. Detaylar için bkz. FONTANA, Renata, a.g.m., s.263.

43 SOYDAN, Billur Yaltı, **Uluslararası Vergi Anlaşmaları**, İstanbul, Beta Basım Yayın DağıtımAŞ, 1995, s.225.

durumlarda, ülkelerin KEYK rejimlerine olan yaklaşımları aşağıdaki gibidir:

- Bazı ülkeler, bu durumda KEYK düzenlemelerine istisna koymaktadır. Örneğin, Finlandiya’da bağlı işletmenin ikamet ettiği ülke ile Finlandiya arasında ÇVÖA olması durumunda, ayrıca belirli koşulların sağlanması durumunda KEYK rejimi uygulanmamaktadır.
- Fransa, Almanya, Portekiz, İspanya gibi bazı ülkeler anlaşmalarına, KEYK rejimlerini uygulamaya devam edeceklerine ilişkin özel maddeler koymaktadırlar. Bu maddelerde, KEYK rejimi uygulamasını teyit eden ve anlaşma hükümlerinin KEYK rejimi uygulamasını sınırlayıcı yönde yorumlanamayacağını belirten hükümler bulunmaktadır.
- Bazı ülke uygulamalarında ise ÇVÖA’da, taraf ülke KEYK rejimlerinin uygulanmayacağına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Örneğin Danimarka ile Brezilya arasındaki ÇVÖA buna örnek gösterilebilir.

Literatürde, KEYK rejimleri ile ÇVÖA’ların birbiriyle uyumu konusunda bir çok tartışma bulunmaktadır.

Ayrıca uygulamada bazı devletlerde, KEYK düzenlemeleri ile ÇVÖA hükümleri arasında çatışma olması durumunda, yerel mahkemelerce farklı kararlar verilebilmektedir. Örneğin, Finlandiya’da, 2002 yılında, Yüksek İdare Mahkemesi, KEYK rejimi 1976 yılında imzalanan Belçika-Finlandiya ÇVÖA’nın amacı ile uyumlu olduğu yönünde karar vermiştir. Buna karşılık aynı yıl, Fransa’da, Yüksek İdare Mahkemesi (Conseil d’Etat), Fransa-İsviçre ÇVÖA ile ilgili olarak karşıt yönde karar vermiştir. Mahkeme, anlaşmanın sağladığı faydaların ancak anlaşmada yer alan özel düzenlemelerle

ortadan kaldırılabilirliğini belirtmiştir. Bu nedenle, Fransa- İsviçre ÇVÖA hükümleri, Fransız KEYK düzenlemelerinden öncelikli konumdadır.⁴⁴

Vergi idareleri, yükümlülerin KEYK rejimiyle ilgili düzenlemelere uymalarını sağlamak için, önlemler alarak yaptırımlar uygulamaktadır. Bu amaçla vergi idareleri, KEYK konusunda bilgi toplamaktadır. Bilgi toplama tek taraflı olarak yasal düzenlemelerle yükümlülerden beyanname ve/veya beyanname eki KEYK'lerin faaliyetleriyle beyan ve bilgiler olabileceği gibi iki ya da çok taraflı anlaşmalar yoluyla diğer ülkelerle bilgi paylaşımı şeklinde olabilmektedir.

III. BİLGİ DEĞİŞİM ANLAŞMALARI VE KEYK REJİMLERİ

OECD'nin vergi cennetleri ile mücadele amacıyla yaptığı çalışmalardan biri de 1990'lı yılların ortalarından itibaren başlayan zarar verici vergi rekabeti çalışmalarıdır. Çalışmaların sınırı, dolaşabilir finansal faaliyetler olarak belirlenmiştir. OECD'nin *düşük oranda vergilendirme ya da hiç vergilendirmeme, etkin bilgi değişimi olmaması, saydamlıktan yoksunluk ve ekonomik faaliyetlerin olmaması* ölçütlerini esas alarak başlattığı bu çalışma sonucunda, 2000 yılında 38 ülke vergi cenneti olarak ilan edilmiştir. Bu ülkelerin, 2005 yılı sonuna kadar OECD ile işbirliğine gitme taahhüdünde bulunmaları ve sistemlerindeki zarar verici uygulamaları elimine etmeleri durumunda bu listeden çıkabilecekleri belirtilmiştir.

Bu ülkelerden, 33'ü OECD ile işbirliğine gitme taahhüdünde bulunurken, 5 ülke OECD ile işbirliğine gitme yolunda herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Bu ülkeler Tablo 1'de belirtilmiştir.

44 Bu kararların detayları için bkz. FONTANA, Renata, a.g.m., s.262-63.

OECD, 2000 yılından sonra ayrıca 2001 ve 2004 yıllarında bu ülkelerle ilgili olarak yapılan çalışmaları içeren İlerleme Raporları yayınlamıştır.

Tablo 1 : OECD'nin Vergi Cenneti Ülkeler Listesi

I- OECD ile İşbirliği Taahhüdünde Bulunanlar : Bermuda, Cayman Adaları, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Mauritius, San Marino, Angilla, Antigua and Barbuda, Aruba, Bahama, Bahreyn, Belize, İngiliz Virgin Adaları, Cook Adası, Dominica, Cebelitarık, Grenada, Guernsey and Sark/Alderney, Isle of Man, Jersey, Montserra, Hollanda Antilleri, Niue, Panama, Samua, Seyşel Cumhuriyeti, St. Lucia, The Federation of St. Chiristpher Nevis, St. Vincent and the Grenadines, Turks & Caicos, ABD Virgin Adaları, Vanuatu Cumhuriyeti, Nauru Cumhuriyeti
II- İşbirliğine Gitmeyenler : Andora, Liberya, Lihteysteyn, Marshal Adaları Cumhuriyeti, Monaka

OECD çalışmalarına vergi cenneti olarak tanımlanan ülkelerin kamu oylarından gelen tepkiler ve özellikle OECD'nin lider ülkelerinden ABD'nin politikalarındaki değişim sonucu, vergi cenneti olma ölçütlerinden biri olan ekonomik faaliyet olmamasının OECD ile işbirliğine gitme taahhüdünün geçerliğinin bir ölçütü olarak aranılmasından vazgeçilmiştir. Vergi cenneti ülkelerin yalnızca saydamlık ve etkin bilgi değişimi konularında taahhütlerde bulunmaları yeterli görülmüştür.

Bu gelişmeler sonucunda, vergi cenneti ülkelerde gerçekleştirildiği belirtilen faaliyetlerle ilgili bilgi edinilmesi daha ön plana çıkmıştır. Bu amaçla, OECD üyesi ülkelerle vergi cenneti ülkelerin ortaklaşa çalışmaları sonucunda 2002 yılında “Vergi Konularında Bilgi Değişim Anlaşması Modeli” oluşturularak, bilgi değişiminin temel standartları açıklanmıştır. Vergi cenneti ülkeler, OECD ile işbirliğinin göstergesi olarak üye ülkelerin talepte bulunmaları durumunda bu modeli esas alarak bilgi değişim anlaşması imzalamaktadırlar.

Vergi cenneti ülkelerle bilgi değişim anlaşması imzalayan ilk ülke ABD’dir. ABD; Aruba, Antigua & Barbuda, Bahama ve İngiliz Virgin Adaları, Cayman Adaları, Guernsey, Isle of Man, Jersey ve Hollanda Antilleri ile bilgi değişim anlaşmaları imzalamıştır. ABD dışında vergi cenneti ülkelerle bilgi değişim anlaşması imzalayan diğer bir ülke ise, Ekim 2005’te **Isle of Man** ile anlaşma imzalayan Hollanda ve daha sonra **Bermuda** ile anlaşma imzalayan Avustralya olmuştur. Önümüzdeki günlerde anlaşma imzalayan ülkelerin sayısında artış beklenmektedir.

Bu anlaşmalar çerçevesinde, taraflar, vergi konusunda yapılmakta olan inceleme veya soruşturmalar kapsamında birbirlerinden bilgi isteyebilecektir. Özellikle uluslararası finans merkezi özelliğine sahip vergi cenneti ülkelerle yapılan bilgi değişim anlaşmaları, OECD üyesi ülkelerin vergi idarelerine önemli bilgi akışı sağlayacaktır.

Bu kapsamda, bilgi değişim anlaşması imzalayan ülkelere, KEYK rejimleri kapsamında vergi cenneti ülkelerde ve/veya bu ülkelerle ilişkili faaliyette bulunan işletmeler ve faaliyetleri hakkında bilgi alınabilecektir.

IV. KEYK REJİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

KEYK rejimleri, uluslararası vergi rekabetinin arttığı bir ortamda, devletlerin ülkelerinde yerleşik birey ve kurumların, düşük vergi oranlarına sahip diğer ülkeleri kullanarak, kendi ülkelerinde vergi ödememeleri sonucunu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır

KEYK düzenlemelerinin olmadığı bir durumda, bir yükümlü, bağlı işletme ya da iştirakini dilediği ülkede kurabilmekte ve kar dağıtım politikaları ile işletme grubunun toplam vergi yükünü azaltabilmektedir. Bu nedenle KEYK rejimlerinin temel amacı, vergi matrahlarının erozyona uğramasını önlemektir KEYK rejimlerinin, ayrıca vergi ertelemesinin önlenmesi, sermaye ihracı tarafsızlığı ilkesinin gerçekleştirilmesi gibi işlevleri de bulunmaktadır.

Uygulamacılar, KEYK düzenlemelerinin (bu işletmelerin) kötüye kullanımını önleyemediğini belirtmektedirler Bu düzenlemeler, esas olarak, yurt içi ve yurt dışı yatırımlar arasındaki vergi farklılığını ortadan kaldırmak için dizayn edilmişlerdir. Bu nedenle, KEYK düzenlemeleri, ilke olarak, vergilendirildiği devlette elde edilen karşılaştırılabilir gelir üzerindeki vergi yükü ile düşük oranlı devletteki vergi yükü üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında, düşük oranda vergilendirilen gelirin ikamet edilen ülkede ayrıca vergilendirilmesi, eşitliği sağlamaya yöneliktir. Diğer taraftan, vergi gelirlerinde azalmadan kaçınılması, bu ayrımı ortadan kaldırmanın bir gerekçesi olarak kabul edilmemelidir⁴⁵

KEYK düzenlemelerinden yabancılar değil, ülkede ikamet edenler etkilenmektedir. Yurt içinde yerleşik firmaların, yine yurt içinde

45 LANG, Michael, **CFC Legislation and Community Law**, European Taxation, September 2002, s.376.

yerleşik bağlı işletmeleri KEYK düzenlemelerine tabi değildir. Bu durum, benzer ve karşılaştırılabilir durumda olanlara eşit davranılmaması yanında, “sermayenin serbest dolaşımı” ve “işyeri kurma özgürlüğü” açılarından da değerlendirilmesi gereken bir durumdur.⁴⁶

KEYK rejimlerinin uluslararası arenada faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin, rekabet pozisyonlarını etkileyip etkilemediği de oldukça tartışılan bir konudur. Çünkü, benzer alanda faaliyette bulunan ve böyle bir düzenlemeye sahip olmayan ülkelerde yerleşik diğer işletmelerle rekabete giren ÇUŞ’lar ayrıca kendi ülkelerinde ödemek zorunda oldukları vergi maliyetine de muhatap olmaktadır. Ancak **uluslararası rekabette, vergi dışında daha önemli etmenlerin bulunduğu** ve örneğin ABD’de KEYK rejiminin uygulanmaya başlandığı 1962 yılından bu yana uluslararası faaliyette bulunan işletmelerin rekabet güçlerinin ve karlarının arttığı belirtilmektedir. Ayrıca, Fransa, Almanya, Japonya, Kanada gibi bir çok ülke, KEYK rejimini uygulamaya başladıktan sonraki aşamalarda rejimlerini daha da katılaştırıcı düzenlemeler yapmışlardır⁴⁷ Son yıllarda ise KEYK rejimini uygulamaya başlayan ülke sayısında artış görülmektedir. İtalya ve İspanya, bu ülkelere örnek gösterilebilir. Türkiye’de 2006 yılından itibaren KEYK rejimi uygulayan ülkeler arasındadır

Diğer taraftan 1990’lı yıllarda OECD’nin de etkisiyle bir çok devletin uygulamaya başladığı KEYK rejimleriyle ilgili olarak son dönemlerde, özellikle Avrupa Birliğinde **temel özgürlükler** açısından yapılan değerlendirmelerde ulusal mahkemeler, vergi idareleri ve

46 LANG, Michael, a.g.m., s.375.

47 USA Department of Treasury, a.g.ç., s.55-61.

öğretide bir çok eleştirel yaklaşımlarda bulunulmaya başlanmıştır. Bu konuda halen *Avrupa Adalet Divanında* İngiltere’de uygulamasından kaynaklanan üç ayrı davanın görüşülmesi devam etmektedir.⁴⁸

AB’yi kuran Roma Anlaşması, topluluk içerisinde kaynakların optimal dağılımı için pazar katılımcılarının en uygun yatırım yerini seçme özgürlüğüne sahip olmalarını gerektirmektedir. Yatırımcı diğer verilerden bağımsız olarak, her yerde düşük düzeyde vergilendirmenin avantajlarından yararlanabilmelidir. Bu durumda iç pazarın ekonomik olarak gerçekleşmesi ikamet ülkesinin **sermaye ithalatının tarafsızlığı ilkesi** uygulamasını gerektirmektedir. Buna karşılık bazı teorisyenler, yatırımcının kararının yasal sistemdeki farklılıklara değil yalnızca teknik ve doğal koşullar arasındaki farklılıklara bağlı olması gerektiğini belirtmektedirler. Vergi sistemindeki farklılıklar özellikle, işlem ve bilgi için yüksek maliyet yoluyla, iç pazardaki rekabeti bozucu, istenmeyen sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu yaklaşımın doğrudan sonucu olarak Topluluk, **sermaye ihracının tarafsızlığı** ilkesini benimsemelidir. Ancak bu yaklaşımın en azından ekonomik açıdan vergilerin kamu hizmetlerinin fiyatı olduğu görüşünü ihmal ettiği belirtilmektedir.⁴⁹

Bu durumda, KEYK düzenlemeleri “**sermaye ihracının tarafsızlığı**” ilkesine dayandığı için, AB üyesi ülkelerin, özellikle diğer bir üye ülkede yerleşik bağlı işletmeyi, kendi ülkelerinde yerleşik ortağı aracılığıyla vergilendirmesi, bir dizi tartışmayı da beraberinde getirmektedir.

48 FONTANA, Renata, a.g.m., s.259.

49 SCHONFELD, Jens, a.g.m., s. 444.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM UYGULAMASI

Uluslararası vergi rekabetinin arttığı bir ortamda, Türkiye'de de "kontrol edilen yabancı kurum" düzenlemeleri 1/1/2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 5520 sayılı KVK ile Türk Vergi Sistemine girmiştir. Bu düzenleme ile ilgili olarak Yasanın 7'nci maddesi aşağıdaki gibidir:

“MADDE 7- (1) Tam mükellef gerçek kişi ve kurumların doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kurum kazançları, dağıtılsın veya dağıtılmasın aşağıdaki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde, Türkiye'de kurumlar vergisine tâbidir:

- a) İştirakin toplam gayrisafî hasılatının % 25 veya fazlasının faaliyeti ile orantılı sermaye, organizasyon ve eleman istihdamı suretiyle yürütülen ticarî, ziraî veya serbest meslek faaliyeti dışındaki faiz, kâr payı, kira, lisans ücreti, menkul kıymet satış geliri gibi pasif nitelikli gelirlerden oluşması.
- b) Yurt dışındaki iştirakin ticarî bilanço kârı üzerinden % 10'dan az oranda gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması.
- c) Yurt dışında kurulu iştirakin ilgili yıldaki toplam gayrisafî hasılatının 100.000YTL karşılığı yabancı parayı geçmesi.

(2) Birinci fıkrada yer alan toplam vergi yükü, Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendindeki tanıma göre tespit edilir.

(3) Kontrol oranı olarak, ilgili hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte sahip olunan en yüksek oran dikkate alınır

(4) Birinci fıkradaki şartların gerçekleşmesi durumunda yurt dışında kurulu iştirakin elde etmiş olduğu kâr, yurt dışı iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren hesap dönemi itibarıyla tam mükellef kurumların, kurumlar vergisi matrahına hisseleri oranında dahil edilir.

(5) Bu maddeye göre Türkiye’de vergilenmiş kazancın yurt dışındaki kurum tarafından sonradan dağıtılması durumunda, elde edilen kâr paylarının vergilenmemiş kısmı kurumlar vergisine tâbi tutulur.”

Bu uygulama, 1/1/2006 tarihinden itibaren elde edilen kazançlara uygulanmak ve 1/1/2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yasa gerekçesinde bu düzenlemenin getirilme amacı, “uluslararası vergi uygulamalarındaki gelişmelere paralel olarak, ticari ve sınai mahiyette olmayan, yatırımlarını yurt dışında düşük vergi oranlı ülkelere yönlendiren mükellefler ile Türkiye’de yatırım yapan mükellefler arasındaki vergi eşitsizliğinin giderilmesi” olarak belirtilmiştir.

KVK’nın 7’nci maddesinde yer alan KEYK düzenlemesi, aşağıda farklı özellikleriyle incelenmiştir. Diğer taraftan, KEYK düzenlemesi yurt dışında yerleşik işletmelerin gelirlerinin belirli koşullarda Türkiye’de vergilendirilmesi zorunluluğu getirirken, KVK’nın

5'inci maddesinde yer alan yurt dışı iştirak kazançları istisnası, yurt dışında yerleşik işletmelerin kazançlarının belirli koşullarda Türkiye'ye getirilmesi durumunda vergiden istisna edilmesi ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Birbiriyle karşıt hükümler içeren bu iki düzenlemenin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi de izleyen bölümde yer almıştır.

I. ORTAĞIN İŞLETME ÜZERİNDEKİ KONTROLÜNÜN TANIMI

Bağlı işletmenin⁵⁰ yurt dışında elde ettiği gelirin Türkiye'de vergilendirilebilmesi için **tam mükellef gerçek kişi ve kurumların** doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte *i*) sermayesinin, *ii*) kâr payının veya *iii*) oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olması gerekmektedir. Yasada yer alan ifadeden, bu koşullardan sadece birinin gerçekleşmesinin bağlı işletmenin KEYK rejimi içerisinde yer alması için yeterli olduğu sonucuna varmaktayız. Bu yurt dışı iştiraklerin kurum kazançları, dağıtılsın veya dağıtılmasın Yasada yer alan diğer koşulların gerçekleşmesi halinde, Türkiye'de

50 KVK'nın 7'nci maddesinde KEYK rejimiyle ilgili olarak yurt dışında faaliyette bulunan düzenlemeye konu işletme için "iştirak" ifadesi kullanılmıştır. Oysa, genel olarak ulusal düzenlemelerde, uluslararası kurumlarca ve öğretilerde yapılan tanımlarda bir işletmenin % 10'una kadar pay sahip olunması halinde yatırım "portföy yatırımı", % 10- % 50 arasında pay sahibi olunması halinde "iştirak (associate)", % 50'nin üzerinde pay sahip olunması halinde ise "bağlı işletme (subsidiary)" olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, Türkiye'de SPK'nın konsolide mali tablolara ilişkin düzenlemelerinde ya da 1 seri No'lu Tek Düzen Muhasebe Tebliğindeki ayırım bu şekildedir. Bu durumda, Yasada KEYK rejimi için "ayrı ayrı ya da birlikte *i*) sermayesinin, *ii*) kâr payının veya *iii*) oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olunması" koşulu getirildiği için "iştirak" yerine "bağlı işletme" ifadesinin kullanılmış olmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

kurumlar vergisine tâbi olacaktır. Kontrol oranı olarak, Türkiye uygulamasında ilgili hesap dönemi içinde “herhangi bir tarihte sahip olunan en yüksek oran” dikkate alınmaktadır. Yasada, bu ortaklık hissesinin elde tutma süresi ile ilgili bir sınırlama bulunmamaktadır.

Diğer taraftan yukarıda belirtildiği gibi, 5520 sayılı KVK’nın 7’nci maddesinde “Tam mükellef **gerçek kişi** ve kurumların ... yurt dışı iştiraklerinin kurum kazançları, ... Türkiye’de kurumlar vergisine tâbidir” düzenlemesi yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre, diğer ülke uygulama örneklerinin çoğunluğunda olduğu gibi KEYK rejimi sadece ortağı kurumlar vergisi yükümlüleri olan bağlı işletmeler için değil, tam mükellef gerçek kişi olanlar içinde geçerli olmaktadır.

Ancak, 7’nci maddenin 4’üncü fıkrasında “...yurt dışında kurulu iştirakin elde etmiş olduğu kâr, yurt dışı iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren hesap dönemi itibarıyla tam mükellef kurumların, kurumlar vergisi matrahına hisseleri oranında dahil edilir” düzenlemesi yer almakta, **bunun dışında maddede “ortağı tam mükellef gerçek kişi olan yurt dışında yerleşik işletme” için ayrıca bir düzenleme bulunmamaktadır.** Ayrıca, GVK’da da bu konuda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda, “KEYK rejimine tabi olan ve ortağı tam mükellef gerçek kişi olan yurt dışında yerleşik işletme nasıl vergilendirilecektir?” sorusu gündeme gelmektedir. Bunun, KEYK rejimi ile ilgili olarak Yasada yer alan bir boşluk olduğunu düşünmekteyiz. Kanımızca, yurt dışında yerleşik işletmenin Türkiye’de tam mükellef gerçek kişi ortağının, KEYK için mükellefiyet tesis ettirmesi ve ortaklığı oranında beyanda bulunması gerekmektedir.

1. Vergilendirilebilir Gelirin Özelliği

Devletler, bir önceki bölümde belirtildiği üzere KEYK rejimlerini ya “gelirin elde edildiği yeri” ya da “gelirin özelliğini” dikkate alarak düzenlemektedir.

5520 sayılı Yasa ile getirilen sistem, “gelirin özelliği” rejimine dayanmaktadır. Yasada KEYK rejimi için gelirin elde edildiği ülkelerle ilgili “beyaz liste” ya da “siyah liste” konusunda bir düzenleme yer almamaktadır.

5520 sayılı Yasa ile getirilen düzenlemeye göre bağlı işletmenin ilgili yıldaki toplam gayri safî hasılatının 100.000YTL karşılığı yabancı parayı geçmesi koşuluyla “toplam gayrisafî hasılatının % 25 veya fazlasının faaliyet ile orantılı sermaye, organizasyon ve eleman istihdamı suretiyle yürütülen ticarî, ziraî veya serbest meslek faaliyeti dışındaki faiz, kâr payı, kira, lisans ücreti, menkul kıymet satış geliri gibi pasif nitelikli gelirlere oluşması” durumunda, kazancının Türkiye’de vergilendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’deki sistemde daha önce belirtildiği üzere, Almanya, Portekiz gibi ülkelerdeki rejime benzer şekilde pasif gelirleri dikkate almaktadır. Ancak, yurt dışında yerleşik işletmenin elde ettiği gelir tutarı, pasif gelir tutarına göre belirlenmemekte, pasif gelir sadece işletmenin KEYK rejimine tabi olup olmamasının bir ölçütü olarak dikkate alınmaktadır. İşletmenin KEYK rejimine tabi olması için toplam gayrisafî hasılatının % 25 veya fazlasının pasif nitelikli gelirlere oluşması gerekmektedir. Burada dikkate alınması gereken bir özellik, esas alınan ölçütün pasif gelirlerin toplam gelirlerin % 25’ini oluşturmasını değil; pasif gelirle bağlantılı hasılatın, toplam hasılatın % 25’ini oluşturması gerekliliğidir. Pasif gelir ölçütünün

sağlanması durumunda, KEYK rejimine tabi olan gelir sadece pasif gelir tutarı değil, işletmenin toplam geliri olacaktır.

Yasada pasif gelir olarak tanımlanan gelirlere sınırlama getirilmemiş, "...ticarî, ziraî veya serbest meslek faaliyeti dışındaki faiz, kâr payı, kira, lisans ücreti, menkul kıymet satış geliri gibi..." ifadesi kullanılarak bunlar dışında pasif gelir özelliğine sahip gelirlerinde, KEYK rejimi uygulamasında dikkate alınabileceği belirtilmiştir. **Ancak, "pasif gelir kavramı", Türk Vergi Sistemi için yeni bir kavramdır.** Yasaya göre pasif gelir, "ticarî, ziraî veya serbest meslek faaliyeti dışındaki" ve örnekleri verilen gelirlerdir. Ancak, bu maddede ve KVK'da ticari, zirai veya serbest meslek faaliyeti tanımı bulunmadığı için, bu faaliyetlerin KVK'nın 3'üncü maddesinin 4'üncü fıkrasına göre GVK'ya göre belirlenebileceği, yine de **pasif gelir kavramının tanımının Yasada daha açık olması** gerektiği düşünülmektedir.

Diğer taraftan, yurt dışında yerleşik bir bağlı işletmenin gelirinin yasada belirtilen oranda pasif gelirden ya da hasılattan oluştuğunun tespiti, uygulamada zorluklar içermektedir.

2. Vergi Yükünün Tanımı

KEYK rejimlerinde "gelirin özelliği" ilkesinin benimsenmiş olması durumunda, ayrıca bağlı işletmenin faaliyette bulunduğu ülkede tabi olduğu vergi yüküyle ilgili düzenlemeler de yer almaktadır.

Daha önce belirtildiği üzere karşılaştırmalı vergi yaklaşımı olarak tanımlanan bu rejimle ilgili yasal düzenlemelerde, KEYK'in ödediği vergiyle ilgili "yasal vergi oranı (statuary rate)", "efektif ortalama vergi oranı", "gerçekten ödenen vergi tutarı" ya da "KEYK işletme eğer yurt içinde yerleşik işletme olsaydı uygulanacak vergi oranı" dikkate alınmaktadır.

5520 sayılı Yasada yer alan düzenlemeye göre, bağılı işletme kazancının Türkiye’de vergilendirilebilmesi için faaliyette bulunan ülkede, ödenen vergi yükü için bir alt eşik getirilmiştir. Yurt dışındaki iştirakin ticarî bilânço kârı üzerinden % 10’dan az oranda gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşınması gerekmektedir. Vergi yükünün bu oranın altında kalması durumunda, bağılı işletme kazancının Türkiye’ye getirilmesi gerekmektedir.

Toplam vergi yükü, KVK’nın 5’inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendindeki tanıma göre tespit edilmektedir. Bu maddede yer alan düzenlemeye göre ise “vergi yükü, kanunî veya iş merkezinin bulunduğu ülkede, ilgili dönemde tahakkuk eden ve kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dahil olmak üzere toplam gelir ve kurumlar vergisi benzeri verginin, bu dönemde elde edilen toplam dağıtılabılır kurum kazancı ile tahakkuk eden gelir ve kurumlar vergisi toplamına oranlanması suretiyle” tespit edilmektedir.

Vergi yükünün saptanması ile ilgili olarak Yasa gerekçesinde yer alan örnek şöyledir :

“Kurumun ticari kazancı 90, vergiye tabi kazancın tespitinde gider olarak kabul edilmeyen tutar da 10 ise vergiye tabi kazanç 100 olacaktır. Bu kazancın yarısı vergiden istisna edilmişse ve ilgili ülkedeki vergi oranı da % 15 ise hesaplanacak kurumlar vergisi tutarı $(100/2 \times 0,15=)$ 7,5 olacaktır. Bu verginin, vergi öncesi kâra oranı da $(7,5/90=)$ % 8,33 olacaktır. Bu durumda, her ne kadar ülke mevzuatına göre uygulanan nominal vergi oranı % 15 olsa da efektif vergi yükü % 8,33 olduğu için, iştirak edilen şirketin kontrol edilen yabancı kurum olarak değerlendirilmesi için, kazançları üzerinden maddede belirtilen

“% 10’den az oranda gelir ve kurumlar vergisi veya benzeri gelir üzerinden alınan vergi yükü” taşıması şartı gerçekleşmiş olacaktır.”

Yurt dışında yerleşik bağlı işletmenin Türkiye’de vergilendirilmesi için vergi yükünün bu örneğe göre hesaplanan şekilde bulunan oranı dikkate alındığında, % 10’dan daha az oranda olması gerekmektedir. Bu oran, hali hazırda Türkiye’de uygulanan KV oranının % 50’sine karşılık gelmektedir.

3. KEYK Rejimi İçin İstisna Uygulaması

Yurt dışındaki iştirakin kazancının Türkiye’de vergilendirilmesi için aranılan koşullardan biri de iştirakin ilgili yıldaki toplam gayri safi hasılatının 100.000YTL karşılığı yabancı parayı geçmesidir. Diğer bütün koşullar yerine gelmiş olsa bile işletmenin gayri safi hasılatının 100.000YTL’yi geçmemesi durumunda, işletme KEYK rejimine tabi olmayacaktır. Bu özellik, bazı ülke uygulamalarında da yer alan ve küçük ölçekli işletmelerin sistemin dışında kalmalarına neden olan bir uygulamadır. Örneğin, daha önce belirtildiği üzere İngiltere’de KEYK gelirin 50.000 £’dan düşük olması durumunda, KEYK rejimi istisnası uygulanmaktadır. Bu tutar Türkiye’de 100.000 YTL olarak belirlenmiştir.

Ancak burada üzerinde durulması gereken bir konu, yurt dışında yerleşik işletmenin hasılat tutarının 100.000 YTL’yi geçip geçmediğinin nasıl bilineceği konusudur. Yurt dışında yerleşik işletmenin ana işletme ile bağlantılı işlem yapması durumunda, hasılatının bu kapsamda, bilinmesi mümkün olmakla birlikte, üçüncü kişilerle ve özellikle yurt dışında yerleşik üçüncü kişilerle işlem yapılması durumunda, hasılatın gerçek tutarının bilinmesi her durumda mümkün olmayabilecektir.

Diğer bazı ülke uygulamalarında mevcut olan, örneğin; KEYK'in ikamet ülkesinde faaliyette bulunması gibi istisnalar, Türkiye uygulamasında mevcut değildir.

4. Bağlı İşletme Kazancının Türkiye'de Vergilendirilmesi

Yukarıdaki koşulların gerçekleşmesi durumunda yurt dışında yerleşik iştirakin elde etmiş olduğu kâr, yurt dışı iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren hesap dönemi itibarıyla tam mükellef kurumların, kurumlar vergisi matrahına, hisseleri oranında dahil edilmektedir.

5520 sayılı Yasa ile getirilen düzenlemeye göre, Türkiye'de vergilendirilmiş kazancın yurt dışındaki kurum (KEYK) tarafından sonradan dağıtılması durumunda, elde edilen kâr paylarının vergilendirilmemiş kısmı, kurumlar vergisine tâbi tutulmaktadır. Bu kazancın dağıtılması durumunda, bu gelirler ayrıca, kar payı vergilendirme rejimi içerisinde vergiye tabi olmaktadır.

5. Yurt Dışında Ödenen Vergilerin İndirimi

Yurt dışında ödenen vergilerin Türkiye'de mahsubu konusu, KVK'nın 33'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Maddede yurt dışındaki ödenen vergilerin mahsubu, vergiye tabi rejimin

- i) genel rejim
- ii) KEYK rejimi,
- iii) yurt dışı iştirak kazançları

ile ilgili olması dikkate alınarak düzenlenmiş ve her bir rejimin özellik arz eden durumları vurgulanmıştır. Ayrıca, ödenen vergile-

rin belgelendirilmesiyle ilgili kurallar da maddede yer almıştır. Yurt dışında ödenen vergiler, aşağıdaki durumlarda mahsup edilebilmektedir.

Genel düzenleme : Yabancı ülkelerde elde edilerek Türkiye’de genel sonuç hesaplarına intikal ettirilen kazançlardan, mahallinde ödenen kurumlar vergisi ve benzeri vergiler, Türkiye’de bu kazançlar üzerinden tarh olunan kurumlar vergisinden indirilebilmektedir.

KEYK ile ilgili düzenleme : Kanunun 7’nci maddesinin uygulandığı hallerde, yurt dışındaki iştirakin ödemiş olduğu gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergiler, kontrol edilen yabancı şirketin Türkiye’de vergilendirilecek kazancı üzerinden hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilebilmektedir.

Yurt dışı iştirak kazançları ile ilgili düzenleme : Tam mükellef kurumların doğrudan veya dolaylı olarak sermayesi veya oy hakkının % 25’ine sahip olduğu yurt dışı iştiraklerinden elde ettikleri kâr payları üzerinden Türkiye’de ödenecek kurumlar vergisinden, iştiraklerin bulunduğu ülkelerdeki kâr payı dağıtımına kaynak oluşturan kazançlar üzerinden ödenen gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergilerin kâr payı tutarına isabet eden kısmı mahsup edilebilir. Kazanca ilave edilen kâr payı, bu kazançlar üzerinden yurt dışında ödenen gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergiler dahil edilmek suretiyle dikkate alınır.

Yurt dışında elde edilen kazançların Türkiye’de ödenmesi gereken vergiden mahsubuyla ilgili genel kurallar ise aşağıdaki gibidir:

- Yurt dışı kazançlar üzerinden Türkiye’de tarh olunacak vergilere mahsup edilen tutar, yurt dışında elde edilen kazançlara Ya-

sada belirtilen kurumlar vergisi oranının uygulanmasıyla bulunacak tutardan fazla olamamaktadır. Bu sınır dahilinde, ilgili bulunduğu kazancın Türkiye’de genel sonuç hesaplarına intikal ettirildiği hesap döneminde tamamen veya kısmen indirilemeyen vergiler, bu dönemi izleyen **üçüncü hesap** dönemi sonuna kadar indirim konusu yapılabilir.

- Geçici vergilendirme dönemi içinde yurt dışından elde edilen gelirlerin bulunması halinde, bu gelirler üzerinden elde edildiği ülkelerde kesinti veya diğer şekillerde ödenen vergiler, o dönem için hesaplanan geçici vergi tutarından mahsup edilebilir.
- Yabancı ülkelerde vergi ödendiği, yetkili makamlardan alınarak mahallindeki Türk elçilik veya konsoloslukları, yoksa mahallinde Türk menfaatlerini koruyan ülkenin aynı nitelikteki temsilcileri tarafından tasdik olunan **belgelerle tevsik olunmadıkça**, yabancı ülkede ödenen vergiler Türkiye’de tarh olunan vergiden indirilememektedir.
- Kurumlar vergisinden indirim konusu yapılan vergilerin yabancı ülkelerde ödendiğini gösterir belgelerin, tarhiyat sırasında mükellef tarafından ibraz edilememesi halinde, yabancı ülkede ödenen veya ödenecek olan vergi, Yasada belirtilen kurumlar vergisi oranını aşmamak şartıyla o ülkede geçerli olan oran üzerinden hesaplanır ve tarhiyatın bu suretle hesaplanan tutara isabet eden kısmı ertelenir. İbraz edilmesi gereken belgeler, tarh tarihinden itibaren en geç bir yıl içinde ilgili vergi dairesine ibraz edildiği takdirde, bu belgelerde yazılı kesin tutara göre tarhiyat düzeltilir.
- Mücbir sebepler olmaksızın belgelerin bu süre zarfında ibraz edilmemesi veya bu belgelerin ibrazından sonra ertelenen vergi tutarından daha düşük bir mahsup hakkı olduğunun anlaşılması

halinde, ertelenen vergiler için Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre gecikme zammı hesaplanır.

KEYK rejimi içerisinde yurt dışındaki iştirakin ödemiş olduğu gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergiler, kontrol edilen yabancı şirketin Türkiye’de vergilendirilecek kazancı üzerinden hesaplanan kurumlar vergisinden bu koşullar dahilinde mahsup edilebilmektedir.

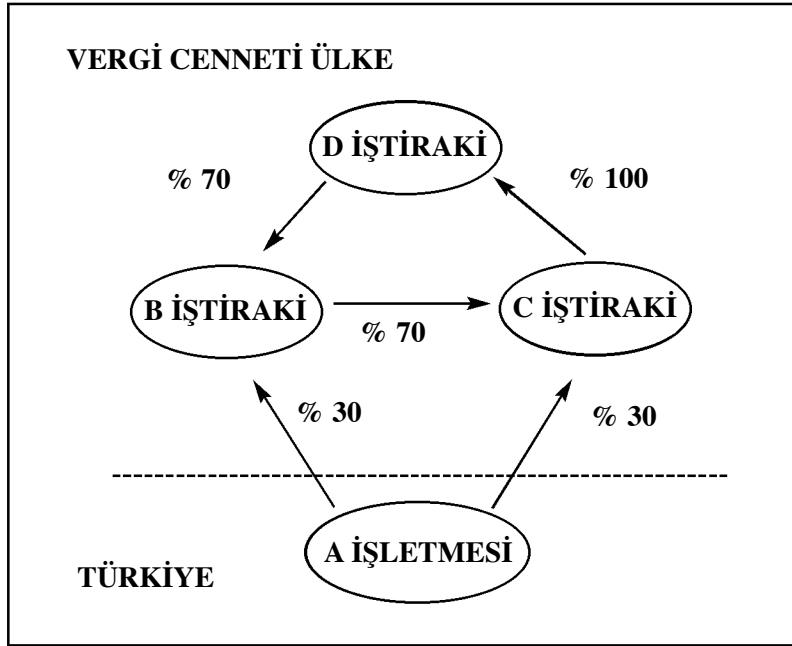
6. Türkiye’deki KEYK Rejiminin Bilgi Değişim Anlaşmaları ile Desteklenmesi

Uluslararası vergi rekabetinin arttığı bir ortamda, devletler vergi cennetleriyle mücadele etmek amacıyla KEYK rejimi düzenlemelerini uygulamaya başlamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi, OECD’nin zarar verici vergi rekabeti çalışmalarıyla ilgili olarak yayınladığı Raporlarda da üye devletlere vergi cennetleriyle mücadele etmeleri amacıyla önerilen yöntemler arasında, devletlerin KEYK düzenlemelerini uygulamaya başlamaları da bulunmaktadır.⁵¹ Ancak, vergi cennetlerinde bilgi gizliliği uygulamaları ile kurumların ve tröst gibi kurumsal formların kolaylıkla kurulabilmesi gibi nedenlerle, bağlı işletmelerin dolaylı ya da dolaysız kontrolüyle ilgili düzenlemelerin dışında kalınması mümkün olmaktadır. Bu nedenle, KEYK düzenlemelerinin en azından OECD’nin yürütmekte olduğu daha önce detayları belirtilen çalışmalar kapsamında, vergi cennetleriyle bilgi değişim anlaşmaları yoluyla mutlaka desteklenmesi gerekmektedir. Aksi durumda, ortağın bağlı işletme üzerindeki kontrolünün bilinmesi ve/veya ispatlanması mümkün olmayabilecektir.

⁵¹ OECD, *Harmful Tax Competition An Emerging Global Issue*, a.g.r., s.40.

Özellikle Türkiye'deki ortağın dolaylı olarak sahip olduğu bağlı işletmelerin, KEYK rejimi içerisinde vergilendirilmesi için bunların ortaklarına ilişkin bilgilerin bilinmesi zorunlu olmaktadır. Örneğin, (A) Ana işletmesinin Türkiye'de ikamet eden bir kurum olduğunu varsayalım. Bu işletme, vergi oranları düşük bir ülkede, (B) işletmesi ile (C) işletmesine % 30 oranında ortaktır. (C) işletmesi (D) iştirakine % 100 oranında, (D) işletmesi ise (B) iştirakine %70, (B)'de (C)'ye % 70 oranında iştiraktır. Bu durum Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1 : KEYK Düzenlemelerinin Dışında Kalan İşletme

Şekil 1 : KEYK Düzenlemelerinin Dışında Kalan İşletme

Gerçekte (A) işletmesi, (B), (C) ve (D) işletmelerinin tamamına (% 100) ortaktır. Ancak, Türkiye'deki verilere göre iki ayrı işletme olan (B) ve (C)'ye % 30 oranında ortak gibi görünmektedir. Bu durumda, KEYK kurallarına göre % 50 ortaklık koşulu gerçekleşmediği için, (A) KEYK düzenlemelerine tabi olmayacaktır. Ayrıca, (D) işletmesi transfer fiyatlandırma gibi teknikler kullanılarak karın yurt dışında bırakılması için de kullanılabilir⁵²

Ancak, KVK'da yer alan düzenlemeye göre “kurumların **doğrudan** veya **dolaylı** olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri” işletme düzenlemesi dikkate alındığında, (A)'nın KEYK düzenlemelerine tabi olması gerekir. Bunun içinse (A) ile (B), (C) ve (D) arasındaki dolaylı ilişkinin ortaya konması gerekir. Oysa, vergi cenneti ülkelerin en önemli özelliklerinden biri de kurumsal formların kolaylıkla kurulabilmeleri yanında yükümlü ile ilgili “bilgilerin gizliliği” özellikleridir. Bu durumda, vergi cenneti ülkeden bu bilgilerin elde edilmesi gerekmektedir. Bu ise ancak, Türkiye ile bu devlet arasında “bilgi değişim anlaşmasının”

52 KVK'nın “Dar Mükellefiyette Vergi Kesintisi” başlıklı 30'uncu maddesinin 7'nci fıkrasında “Kazancın elde edildiği ülke ve vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde yerleşik olan veya faaliyette bulunan kurumlara (tam mükellef kurumların bu nitelikteki ülkelerde bulunan iş yerleri dahil) nakden veya hesaben yapılan veya tahakkuk ettirilen her türlü ödemeler üzerinden, bu ödemelerin verginin konusuna girip girmediğine veya ödeme yapılan kurumun mükellef olup olmadığına bakılmaksızın % 30 oranında vergi kesintisi yapılır” düzenlemesine yer verilmiştir. Bu durumda, örneğin, (D)'nin BKK ile belirlenen bir ülkede faaliyette bulunması durumunda, yapılan ödemelerin bu madde kapsamında vergi kesintisine tabi olabileceği de ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır

olması ve Türkiye'nin bu bilgiyi isteyerek alması durumunda kullanılabilir.

Bu örnekte olduğu gibi sadece KEYK düzenlemelerine sahip olunması, uluslararası vergi rekabeti ile mücadelede yeterli değildir. Bu uygulamalar, mutlaka bilgi değişim anlaşmaları ile desteklenmelidir.

Türkiye'nin imzalamış olduğu ÇVÖA'larda bilgi değişimi ile ilgili madde olmakla birlikte, OECD'nin yürütmekte olduğu "zarar verici vergi rekabeti" çalışmaları kapsamında vergi cenneti olarak ilan edilen ülkelerle ÇVÖA anlaşması bulunmamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin en azından OECD çalışmalarında vergi cennetleri listesinde yer alan ve OECD ile işbirliğine gitme taahhüdünde bulunan ülkelerle Türkiye'yle olan ekonomik bağları da dikkate alınarak "bilgi değişim anlaşması" imzalamasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

II. YURT DIŞI İŞTİRAK KAZANÇLARI İSTİSNASI

Yurt dışı iştirak kazançları ile ilgili olarak 5520 sayılı KVK'da yer alan düzenlemelerden biri de "yurt dışı iştirak kazançları istisnası (YİKİ)"dir. Bu düzenleme, KEYK rejiminin aksine, yurt dışında yerleşik iştiraklerin kazançlarının Türkiye'ye getirilmesi durumunda, bu kazancın KVK'dan istisna olması ile ilgilidir. Yasanın 5-1/b fıkrasında yer alan bu düzenleme Türk Vergi Sistemine ilk olarak 5422 sayılı KVK'nın İstisnalar başlığını taşıyan 8'inci maddesine 5228 sayılı Yasanın 30'uncu maddesiyle eklenen 9, 10 ve 11'inci bentleri ile girmiştir. 5422 sayılı KVK'da, KEYK'ye ilişkin düzenleme yer almadığı için, bu bentlerde istisna uygulaması oldukça ayrıntılı olarak yer almıştır.

Bu değişikliklerin amacı 5528 sayılı Yasa gerekçesinde “kurumların yurt dışındaki iştiraklerden elde ettikleri kâr payları ve şube kazançları ile ilgili olarak ortaya çıkan aşırı ekonomik çifte vergilendirmeyi ortadan kaldırmak ve aynı zamanda yurt dışı yatırımlarını Türkiye’de kuracağı kurumlar aracılığı ile yönlendirme amacıyla olan yabancı yatırımcıların gerek Türkiye’de gerekse yatırımın kaynaklandığı esas ülkede aşırı ekonomik çifte vergilendirmeye maruz kalmasının önlenmesi” ve ayrıca “ Türkiye’de mevcut kurumlar arasındaki iştirak kazançlarının kurumlar vergisinden ve vergi kesintisinden müstesna tutulmak suretiyle ekonomik çifte vergilendirme önleniyorken, yurt dışındaki kurumlardan elde edilen iştirak kazançları için bu olanak olmaması nedeniyle, bu madde ile aynı olanın yurt dışı kâr payları için de getirilerek yurt dışı şube kazançları için de paralel düzenleme yapılması” olarak belirtilmiştir.⁵³

Bu uygulama ile ilgili olarak 5520 sayılı KVK’nın 8’inci maddesinin sonunda ayrıca

“... kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı hususunu göz önünde bulundurarak, her bir bent için ayrı ayrı uygulanabilecek şekilde elde edildiği ülkeler bakımından sınırlandırmaya Bakanlar Kurulu, bu bentler ile ilgili uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir”

düzenlemesi yer almasına rağmen, 1/1/2005 tarihinde uygulamaya giren bu düzenleme ile ilgili olarak **ülkeler bakımından sınırlandırmaya ilişkin Bakanlar Kurulu çıkarılmadığı gibi Maliye**

53 5228 sayılı Kanun Gerekçesi, TBMM, <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0840.pdf> [18/08/2006]

Bakanlığınca da herhangi bir düzenleme yapılmamıştır . Bu nedenle, 2005 yılında bu madde, herhangi bir sınırlama ve düzenleme olmadan uygulanmıştır.

5520 sayılı KVK'nın 5-1/b bendinde ise yurt dışı iştirak kazançları na ilişkin aşağıdaki düzenleme yer almıştır.

“Kanunî ve iş merkezi Türkiye’de bulunmayan anonim ve limited şirket niteliğindeki şirketlerin sermayesine iştirak eden kurumların, bu iştiraklerinden elde ettikleri aşağıdaki şartları taşıyan iştirak kazançları;

1) İştirak payını elinde tutan şirketin, yurt dışı iştirakin ödenmiş sermayesinin en az % 10’una sahip olması,

2) Kazancın elde edildiği tarih itibarıyla iştirak payının kesintisiz olarak en az bir yıl süreyle elde tutulması (Rüçhan hakkı kullanılmak suretiyle veya yurt dışı iştirakin iç kaynaklarından yapılan sermaye artırımları nedeniyle elde edilen iştirak payları için sahip olunan eski iştirak paylarının elde edilme tarihi esas alınır),

3) Yurt dışı iştirak kazancının kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dahil iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az % 15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması; iştirak edilen şirketin esas faaliyet konusunun, finansal kiralama dahil finansman temini veya sigorta hizmetlerinin sunulması ya da menkul kıymet yatırımı olması durumunda, iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye’de uygulanan kurumlar vergisi oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,

4) İştirak kazancının, elde edildiği hesap dönemine ilişkin kurumlar

vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi.

Yurt dışındaki inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılabilmesi için ilgili ülke mevzuatına göre ayrı bir şirket kurulmasının zorunlu olduğu durumlarda, özel amaç için kurulduğunun ana sözleşmelerinde belirtilmesi ve fiilen bu amaç dışında faaliyetinin bulunmaması şartıyla, söz konusu şirketlere iştirak edilmesinden elde edilen kazançlar için bu bentte belirtilen şartlar aranmaz.

Bu bent uyarınca vergi yükü, kanunî veya iş merkezinin bulunduğu ülkede ilgili dönemde tahakkuk eden ve kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dahil olmak üzere toplam gelir ve kurumlar vergisi benzeri verginin, bu dönemde elde edilen toplam dağıtılabilir kurum kazancı ile tahakkuk eden gelir ve kurumlar vergisi toplamına oranlanması suretiyle tespit edilir”

Kurumların yurt dışı iştiraklerinin Türkiye'ye getirdikleri kazançlarının istisna olmasına paralel olarak ayrıca yurt dışında bulunan iş yerleri veya daimî temsilcileri aracılığıyla elde ettikleri aşağıdaki şartları taşıyan kurum kazançları da vergiden istisnadır. İşyeri ve daimi temsilci, iştiraklerden farklı olarak ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmamakla birlikte tanımı ülke uygulamalarına göre değişebilmektedir. İşyerleri ve daimi temsilcilerin kazançlarına istisna uygulanabilmesi için,

- Bu kazançların, doğduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az % 15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması, ana faaliyet konusunun, finansal kiralama dahil finansman temini, sigorta hizmetlerinin sunulması veya menkul kıymet yatırımı olan kurumlarda, bu kazançların doğduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye'de uygulanan kurumlar

vergisi oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,

- Kazançların elde edildiği hesap dönemine ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmiş olması,

gerekmektedir. Toplam vergi yükü, yurt dışı iştirak kazançlarının vergi yüklerinin tespit yöntemine göre belirlenmektedir (KVK md.5/g).

III. YURT DIŞI İŞTİRAK KAZANÇLARI İŐTİSNASI İLE KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM DÜZENLEMELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Yurt dışı iştiraklerden elde edilen kazançların vergilendirilmesinde 5'inci maddede yer alan istisna ile 7'nci maddede yer alan zorunlu vergilendirme düzenlemeleri, ilk bakıŐta birbirleriyle çelişen düzenlemeler gibi görünmektedir. Çünkü bir tarafta yurt dışında yerleşik iştiraklerden elde edilen kazançların vergilendirilmesi için istisna uygulamakta, diŐer tarafta ise yurt dışında iştiraklerden elde edilen kazançların mutlaka Türkiye'ye getirilerek vergilendirilmesinin gerektiği belirtilmektedir. Ancak, bu düzenlemelerin temel özellikleri karşılaştırmalı olarak aşağıdaki gibi belirtilebilir

- Her iki düzenlemenin ortak özelliği, % 10'dan daha az oranda katılım gerektiren portföy yatırımlarını kapsamamasıdır
- KEYK düzenlemeleri hem gerçek kişi hem de KV yükümlüleri için geçerli iken, YİKİ sadece kurumlar vergisi mükellefleri için geçerlidir.
- YİKİ'de **ödenmiş sermayesinin en az % 10'una** sahip olma-

sı, KEYK’de doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlik te **sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50’sine** sahip olunması gerekmektedir.

- KEYK düzenlemelerinin uygulanabilmesi için iştirakin toplam gayrisafî hasılatının % 25 veya fazlasının **pasif nitelikli** gelirlerden oluşması gerekmektedir.
- YİKİ’de iştirak payının **kesintisiz olarak en az bir yıl** süreyle elde tutulması gerekirken, KEYK’de yılın herhangi bir dönemde bu orana sahip olunması yeterlidir.
- YİKİ’de faaliyette bulunulan ülke vergi kanunları uyarınca **en az % 15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri** toplam vergi yükü söz konusu iken KEYK rejiminde bu oran yurt dışındaki iştirakin **ticarî bilânço kârı üzerinden gelir ve kurumlar vergisi benzeri % 10’dan az oranda** toplam vergi yükü taşınması gerekmektedir. Vergi yükü tespit yöntemleri ise, ilke olarak, her iki durumda aynıdır.
- KEYK rejiminin uygulanması için toplam gayrisafî hasılatının 100.000 YTL karşılığı yabancı parayı geçmesi gerekirken, YİKİ rejiminde böyle bir alt limit bulunmamaktadır.

Yurt dışı iştirak kazançları istisnası (YİKİ) ile KEYK düzenlemeleri arasındaki fark Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2 : YİKİ ve KEYK Düzenlemeleri Karşılaştırması

	Yurt Dışı İştirak Kazançları İstisnası	Kontrol Edilen Yurt dışı Kurum
KVK md. No	5-1-b	7
Uygulamaya Tabi Olanlar	Kurumlar Vergisi Mükellefleri	Tam Mükellef Gerçek Kişi Ve Kurumlar
Ortaklık payı koşulu	Kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan anonim ve limited şirket niteliğindeki şirketin ödenmiş sermayesinin en az % 10'una sahip olması	Doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kurum kazançları
Süre koşulu	Kazancın elde edildiği tarih itibarıyla iştirak payının kesintisiz olarak en az bir yıl süreyle elde tutulması	İlgili hesap dönemi içinde hangi bir tarihte sahip olunan en yüksek oran
Kazancın özelliği	-	İştirakin toplam gayrisafi hasılatının % 25 veya fazlasının pasif nitelikli gelirlerden oluşması
Vergi Yüğü	Faaliyette bulunulan ülke vergi kanunları uyarınca en az % 15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması	Yurt dışındaki iştirakin ticarî bilanço kârı üzerinden % 10'dan az oranda gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması
Vergi yükü tespit yöntemi	KVK md. 5-1/b	KVK md. 5-1/b
Alt limit	-	Toplam gayrisafi hasılatının 100.000 YTL karşılığı yabancı parayı geçmesi.

Vergilendirilmesi	İştirak kazancının, elde edildiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi durumunda istisna	Yurt dışında kurulu iştirakin elde etmiş olduğu kâr, yurt dışı iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren hesap dönemi itibarıyla tam mükellef kurumların, kurumlar vergisi matrahına hisseleri oranında dahil edilerek vergilendirilir
-------------------	---	---

Bu iki uygulamanın sonuçları değerlendirildiğinde, doğal olarak yükümlülerin, yurt dışında yerleşik iştirakleri için KEYK rejimi içerisinde Türkiye'de KV'ye tabi olmak yerine vergi planlaması teknikleri kullanarak, YİKİ rejimi içerisinde vergiden istisna olmak gayretinde olmaları, daha rasyonel bir davranış olarak kabul edilmelidir. Bu sonucun önlenmesi içinse, vergi idaresinin yurt dışında gerçekleşen faaliyetlerle ilgili bilgi edinme donanımına sahip olması zorunluluğu bulunmaktadır.

DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile Türkiye’de 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan KEYK düzenlemesi inceleme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda, KEYK rejimleri önce tarihsel perspektif içerisinde ele alınarak bugün geldiği noktada diğer ülke uygulamalarıyla karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Daha sonra ise Türkiye’de uygulanmaya başlayan KEYK rejimi incelenmiştir.

KEYK rejimleri, yurt içi yatırımlar ile yurt dışı yatırımların aynı oranda vergilendirildiği, “**sermaye ihracının tarafsızlığı**” ilkesine dayanmaktadır. Uygulamada, KEYK rejimleri genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımlardan birincisi “hedef ülke rejimi” diğeri ise “gelirin özelliği rejimi”dir. *Hedef ülke* düzenlemelerinde ya “gelirin elde edildiği yerin tanımı” yapılmakta ya da “isim belirtilerek” liste yayınlanmaktadır. Bu listeler uygulamada siyah liste, beyaz liste ya da gri liste şeklinde olmaktadır. Siyah listede yer alan ülkede faaliyette bulunan işletme, doğrudan KEYK rejimi içerisinde vergilendirilirken, beyaz listede yer alan ülkede faaliyette bulunan bağlı işletme KEYK rejimi dışında kalmaktadır. Bazı ülkeler resmi olmayan “gri liste” de yayınlayabilmektedir.

Gelirin özelliğine göre yapılan düzenlemelerde ise faaliyette bulunan ülke dikkate alınmaksızın, gelirin elde edildiği faaliyetin özelliği dikkate alınarak bağlı işletmeler, KEYK rejimi içerisinde vergilendirilmektedir.

Bu düzenlemelerden hangisinin daha iyi olduğu teoride tartışma konusu olmakla birlikte, gelirin özelliğine göre yapılan düzenlemelerin kaynaktan bağımsız olarak benzer her türlü geliri kavradığından ve “sermaye ihracının tarafsızlığı” ilkesini sağladığından dolayı

daha iyi olduğu kabul edilmekte; buna karşılık, liste şeklindeki düzenlemeler de mükelleflere güven sağlamaktadır.

Türkiye’de KEYK rejimi uygulamasında “gelirin özelliği rejimi” esas alınmıştır. Bağlı işletmenin ilgili yıldaki toplam gayrisafi hasılatının 100.000 YTL karşılığı yabancı parayı geçmesi koşuluyla toplam gayrisafi hasılatının % 25 veya fazlasının faaliyet ile orantılı sermaye, organizasyon ve eleman istihdamı suretiyle yürütülen ticarî, ziraî veya serbest meslek faaliyeti dışındaki faiz, kâr payı, kira, lisans ücreti, menkul kıymet satış geliri gibi pasif nitelikli gelirlerden oluşması” durumunda, kazancının Türkiye’de vergilendirilmesi gerekmektedir. Yasada yer alan düzenlemede, bağlı işletmenin hem tam mükellef gerçek kişi hem de kurumların yurt dışı iştiraklerinin kurum kazançlarının Türkiye’de kurumlar vergisine tâbi olduğu belirtilmektedir.

Diğer taraftan, yurt dışında yerleşik bir bağlı işletmenin gelirinin yasada belirtilen oranda pasif gelirden ya da hasılattan oluştuğu ile işletmenin hasılat tutarının 100.000 YTL’yi geçip geçmediğinin tespit edilmesi, uygulamada zorluklar içermektedir. Çünkü bu durum, yurt dışında yerleşik bir işletmenin faaliyetleri konusunda bilgi sahibi olunmasını gerektirmektedir.

KEYK rejimleri ilk olarak 1960’lı yıllarda uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle OECD’nin zarar verici vergi rekabeti çalışmalarının başlamasından ve OECD Raporlarında vergi cennetleriyle mücadele yöntemlerinden birisi olarak bu rejimlerin gösterilmesinden sonra KEYK rejimini uygulamaya başlayan ülke sayısında 1990’lı yıllardan itibaren artış olmuştur. Ancak uygulamanın yaygınlaşmaya başlamasından sonra, özellikle AB içerisinde, KEYK rejimleri “sermayenin serbest dolaşımı” ve “işyeri kurma özgürlüğü” açılarından değerlendirilerek sorgulanmaya başlamıştır.

Diğer taraftan, işletmelerin KEYK düzenlemelerinin dışında kalmak için geliştirdikleri stratejiler, bu düzenlemelerin uygulama alanını kısıtlamaktadır. Bu stratejilere, belirli koşullarla işletmelerin merkezlerinin vergi cennetlerine taşınması ve Türkiye’de merkezi olan işletmenin bağlı işletme konumuna gelmesi gibi örnekler verilebilir. Bu durumda, örneğin, Türkiye’deki ana işletme, artık bağlı işletme olacağı için KEYK düzenlemelerinin dışında kalacaktır. Ancak, bunun için kar payının yurt dışına transferinde ödenen vergi ve diğer maliyetler toplamının, ilk durumdan daha az tutarda olması gerekmektedir. Ayrıca, bazı ülkelerde yerleşik kurumlara yapılan ödemelerden vergi kesintisi uygulaması da ayrıca bir maliyet unsuru olarak değerlendirilebilecektir.

EK : AB ÜYESİ ÜLKELERDE KEYK REJİMLERİ

Ülke	Başlangıç Yılı	Estimasyon Yılı	Uygulanma Yılı	Erasmus	Almanya	Müddet
1	1995	2000	1995	1980	1972	1997
2	1995	2000	1995	1980	1972	1997
3	1995	2000	1995	1980	1972	1997
4	1995	2000	1995	1980	1972	1997
5	1995	2000	1995	1980	1972	1997
6	1995	2000	1995	1980	1972	1997

7	KLVK uygulanması için istisnalar	De-yer liste ¹⁰	Akıl yalıtı ¹¹ ve vergi anlaşmaları	2006'dan itibaren AB üyesi ülkeler	Kar payları ve sermaye kazançları, akıl yalıtı olarak belirlenen aralar ve minimum istisna (de-minimum) kuralı	Çocuk risk ortamı durumu
8	KLVK geliri için yalıtı vergilendirme indirimleri	De-yer liste ¹⁰	Dışlayıcı yalıtı dışı vergi indirimleri	Dışlayıcı yalıtı dışı vergi indirimleri	Yarı dışı vergi indirimleri	-
9	Kar payları ve sermaye kazançları için yalıtı vergilendirme indirimleri	De-yer liste ¹⁰	Dışlayıcı yalıtı dışı vergi indirimleri	Yarı dışı vergi indirimleri	İstisna ve yarı dışı vergi indirimleri için KLVK tabii kar paylarının % 5'i	-
10	Giriş ve çıkış vergilendirme indirimleri	De-yer liste ¹⁰	De-yer liste ¹⁰	De-yer liste ¹⁰	De-yer liste ¹⁰	Hayır
11	Avrupa Birliği karolları ile uyumlu	De-yer liste ¹⁰	De-yer liste ¹⁰	De-yer liste ¹⁰	De-yer liste ¹⁰	Hayır

Ülke	İthalat	İhracat	İşletme	Yerleşik	İngilizce
1 Ukrayna, Pasifik Yılı	2000	2000	1995	1995	1984
2 KEVK'nin tahli olen kamuca totem otak KEVK'nin tahli olmek için gerekli olan kontrol kurum Vergi kurumun tespiti için aradılan diğer vergi kurum (Lithuania için vergi kurum)	Tinyekurum % 70 ya da daha fazla ortaklık	Tinyekurum % 50 ya da daha fazla ortaklık	Ünityekurum % 75 ya da daha fazla ortaklık	Kurum % 50 ya da daha fazla ortaklık, sermaye ya da diğer hakları	Kurum % 50 ya da daha fazla ortaklık sermaye ya da diğer hakları
3					
4					
5	KEVK uygulanması için diğer ülkeler	Siyah liste ¹ , siyah liste ² , siyah liste ³ ve diğer vergi kurumları	Siyah liste ²	Siyah liste ⁴	Beşer, totemden siyah liste ⁴ sermaye edinilen faaliyetler
6 KEVK geliri	KEVK'nin bütün geliri	KEVK'nin bütün geliri	KEVK'nin bütün geliri	KEVK'nin bütün geliri	Sermaye kazandırılan diğer KEVK'nin bütün geliri

7	KYKK sergulanması için icraatlar	KYKK'nin bulunduğu ülkede sergileme faaliyetleri ya da vergi konularıyla ilgili faaliyetler	Siyah listede belirtilen gelir, de minimis rule, sans iptalme tarafından yapılan yasadışı faaliyetler (örn. Süpermen hırsızları)	% 75 ya da daha fazla aktif gelir ya da faaliyetler (örn. Süpermen hırsızları)	AB üyesi ülkelerdeki beldeme, minimum istisna (de minimis) kurulu, aktif gelir ve beldeme faaliyetleri	Değer listesi, kabul edilmiş durum, istisna, test, kurulu, beldeme istisna (de minimis) kurulu ve aktif test
8	KYKK geliri için vergilendirme indirimi	Yurt dışı vergi indirimi	Yurt dışı vergi indirimi	Diğer yurt dışı vergi indirimi	Diğer yurt dışı vergi indirimi	Diğer yurt dışı vergi indirimi
9	Kan payları ve sermaye kazançları için vergilendirme indirimi	Diğer ülke vergilendirilen KYKK geliri kadar istisna	Evvel	Yurt dışı vergi indirimi	Belirli yurt dışı vergi indirimi	Yurt dışı vergi indirimi
10	Güvenli sermaye için vergilendirme indirimi	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
11	Avrupa Birliği kararları ile uyumlu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır

KAYNAK: FONTANA, "Renata, The Uncertain Futures of CFC Regimes in the Member States of the European Union - Part I", European Taxation, June 2006, s.266-67.

1. KEYK rejimi kurumlara uygulanmakla birlikte, dağıtılmamış kar vergiden istisna olduğundan, KEYK gelirini yalnızca bireylerin elde ettiği varsayılmaktadır
2. Faiz geliri ve harcamaları, alacak gelirleri, borçlar, finansal enstrümanlar, belirli komisyonlar, kar payları gibi.
3. Barbados, Malezya, Malta, Pakistan, Singapur, İsviçre ve Birleşik Arap Emirlikleri.
4. Özel vergi avantajları örneğin, Belçika'da koordinasyon merkezi vergi düzenlemeleri olabileceği gibi bölgesel düzeyde Kanarya Adaları ya da Madeira olabilir. Vergi avantajlarının, Hollanda'da ortaklık istisnası (participation exemption) örneğinde olduğu gibi genel vergi düzenlemeleri içerisinde yer alması durumunda, "özel vergi avantajı" olarak değerlendirilmemekte ve KEYK rejimi uygulamasının dışında kalmaktadır
5. Kapsamlı liste, üç bölüme ayrılmaktadır Siyah listeye dahil ülkeler arasında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta ve Lüksemburg'da bulunmaktadır.
6. Beyaz listede bulunan ülkeler Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Belçika, Kanada, Çin, Hırvatistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Gürcistan, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Kazakistan, Kore Cumhuriyeti, Letonya, Lüksemburg, Malta, Moldavya, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Singapur, Slovakya, Slovenya, Güney Afrika, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Ukrayna, İngiltere, ABD ve Özbekistan.

7. Geniş liste 83 ülkeyi içermektedir. Bu ülkeler arasında üye ülkeler Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta ve Lüksemburg'da bulunmaktadır.
8. Geniş liste 48 ülkeyi içermektedir. Bu ülkeler arasında üye ülkeler Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Lüksemburg'da bulunmaktadır. [Diğer ülkelerin isimleri için Bkz. 26 No'lu Dipnot]
9. Tarım, ormancılık, üretim, bankacılık ya da sigortacılık faaliyeti, ticaret, hizmet, kiralama gibi faaliyetlerin dışındaki bütün gelirler.
10. 1 Ocak 2005'den itibaren beyaz liste, bütün AB üyesi ülkeleri, Japonya'yı ve ÇVÖA imzalanan ülkeleri içermektedir.
11. Bir işletmenin gelirinin esas itibarıyla sanayi, üretim ya da gemicilik faaliyetlerinden oluşması gibi durumlarda KEYK düzenlemeleri uygulanmamaktadır.
12. 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere KEYK düzenlemeleri, AB hukuku da göz önünde bulundurularak önemli ölçüde değiştirildi. AB içerisinde, yalnızca belirli durumlarda (sahte işletme gibi) durumlarda KEYK kuralları uygulanmaktadır.
13. Siyah listede bulunan ülkelerde faaliyette bulunan kurumlara, KEYK kuralları daha sıkı uygulanmaktadır.
14. AB içerisinde, Belçika, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Estonya, İrlanda, Lüksemburg ve Hollanda'da doğan bazı gelirler, beyaz liste dışında tutulmaktadır.
15. AB içerisinde Belçika, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksem-

burg, Malta, Hollanda, Portekiz’de faaliyette bulunan bazı işletmeler beyaz liste dışında tutulmaktadır

16. Grup işletmeleri için farklı uygulamalar söz konusu olabilmektedir.

Dolaylı yurt dışı veki indirimi (indirect foreign tax credit), belirli özelliklere sahip grup işletmeleri için uygulanan yurt dışı ödenen vergilerin indirimi uygulamasıdır

KAYNAKÇA

ARNOLD, Brian J., “The Taxation of Controlled Foreign Corporations: An International Comparison”, Toronto, **Canadian Tax Foundation**, 1986.

BLACK, Henry Campbell, **Black’s Law Dictionary**, Abridged Sixth Edition, 4th Reprint, West Publishing CO, 1994.

CALEGARI, Michael, “Flat Taxes and Effective Tax Planning”, **National Tax Journal**, Vol.51, No.4, December 1998.

COMICKY, John, **Controlled Foreign Corporations**, <http://www.irs.ustreas.gov/pub/irs-soi/98cfcart.pdf>. [8 / 7/ 2003].

ÇAMLICA, Mustafa, “Uluslararası Vergiden Kaçınma, Vergi Kaçakçılığı ve Vergi Anlaşmalarının İstismarı”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 93, Haziran 1996.

DAGAN, Tsilly, **The Cost of International Tax Cooperation**, University Of Michigan, John M. Olin Center For Law & Economics, Paper # 02-007, <http://www.law.umich.edu/centersandprograms/olin/abstracts/discussionpapers/2002/tsilly02-007.pdf>.

DIETZ, Henrik, BUXBOM, Dan, “New Less Restrictive CFC Legislation”, **European Taxation**, December 2002.

ECKL, Petra, The Tax Regime for Controlled Foreign Corporations, **European Taxation**, January 2003.

EDWARDS, Chris, RUGY Veronique de, “International Tax Competition A 21st-Century Restrain on Government”, **Policy Analysis**, No: 431, April 12, 2002.

ERDEM, Ahmet Ersin, “Uluslararası Çifte Vergilemenin Tanımı ve Türk Vergi Mevzuatında Bunun Önlenmesine Yönelik Düzenlemeler”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 18, Sayı: 210, Şubat 1999.

ERNST&YOUNG, **Worldwide Corporate Tax Guide**, 2005.

Fédération des Experts Comptables Européenes, **Fee Position Paper on Controlled Foreign Company Legislation in the EU**, 2002.

FONTANA, “Renata, The Uncertain Futures of CFC Regimes in the Member States of the European Union -Part I”, **European Taxation**, June 2006.

GIMENEZ, Jose Bayona, **Tax Competition in Europe Spanish National Report**, <http://www.eatlp.org/lausanne/Spain02.PDF> [4/4/ 2003].

GRAETZ, Michael J., O’HEAR, Michael M, “The ‘Original Intent’ of U.S. International Taxation” **Duke Law Journal**, Vol. 46, Number 5, March 1997.

GRESIK, Thomas A., “The Taxing Task of Taxing Transnationals”, **Journal of Economic Literature**, Vol.39, No.3, September 2001.

HEPER, Fethi, HOŞYUMRUK, Şennur, “Vergi Cennetleri İle İlgili Çalışmalarda Son Durum –I”, **Yaklaşım**, Yıl: 10, Sayı: 116, Ağustos 2002.

HEY, Johanna, **Tax Competition in Europe The German Perspective**, University of Cologne, <http://www.eatlp.org/luasanne/Germany02.pdf>, s.16-22.

INLAND REVENUE, **Controlled Foreign Company Guidance Notes on the Provisions of Part XVII Chapter IV ICTA**, 1988, s.101. <http://www.inlandrevenue.gov.uk/ctsacfc/pgn.pdf> / [5 /5/ 2003].

KARSAN, M. Erol, **Vergi Kaçırma ve Vergiden Kaçınma ile Mücadelede Uluslararası İşbirliği**, Ankara, Maliye ve Gümrük BakanlığıAPK Kurulu Yayını No: 1986/280, 1986.

KÖHLMARK, Anders, KALLQVIST, Jan, “New CFC Legislation in Sweden”, **IBDF Bulletin**, May 2004.

LANG, Michael, **CFC Legislation and Community Law**, European Taxation, September 2002.

OECD, **Report on International Tax Avoidance and Evasion**, Paris, 1987.

OECD, **Harmful Tax Competition An Emerging Global Issue**, Paris, 1998.

OECD, **OECD Model Convention**, Paris, 2000.

ÖZ, N. Semih, “Vergi Cennetleri İle Yapılan Bilgi Değişim Andlaşmaları”, **Dünya Gazetesi**, 28 Kasım 2005.

ÖZ, N. Semih, “Vergi Cennetleriyle Mücadele Aracı Olarak Yurt Dışı Kontrollü İşletme Düzenlemeleri”, **Mali Pusula**, Yıl :1, Sayı :2, Şubat 2005.

ÖZ, N. Semih, **Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri**, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005.

ÖZ, N. Semih, “Yeni Kurumlar Vergisi Kanununun Vergi Cennetleri

ile Mücadele Düzenlemeleri”, **Mali Pusula**, Yıl :2, Sayı :20, Ağustos 2006.

ÖZGEN, Mehmet, **Vergi Terimleri Sözlüğü**, Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın No: 1997 /343, 1997.

SCHONFELD, Jens, “The Cadbury Schweppes Case: Are the Days of the United Kingdom’s CFC Legislation Numbered?” **European Taxation**, October 2004.

SOYDAN, Billur Yaltı, **Uluslararası Vergi Anlaşmaları**, İstanbul, Beta Basım Yayım DağıtımAŞ, 1995.

USA Department of Treasury, **The Deferral of Income Earned Through U.S. Controlled Foreign Corporations**, A Policy Study, 2000.